

”Statsautoriserte foreldre”

En analyse av adoptivforeldres fortellinger om
godkjenningsprosessen mot foreldreskap.

Mari Dalen Herland

**Masteroppgave i sosialt arbeid, mai 2009
Høgskolen i Oslo
Avdeling for samfunnsfag**

Forord

Først vil jeg takke de seks adoptivforeldrene som sa ja til å bli intervjuet og som raust delte sine erfaringer fra godkjenningprosessen med meg. Det ga meg et innholdsrikt materiale å arbeide med.

Jeg vil gjerne rette en stor takk til min veileder, professor Nicole Hennem ved Høgskolen i Oslo, som har hatt gitt verdifulle bidrag til gjennomføringen av masteroppgaven. Tusen takk for din entusiasme for prosjektet, for tålmodighet og oppfølging hele veien.

En annen som også har bidratt i denne prosessen, er lederen for oppgaveseminaret, dr. polit. Ingeborg Marie Helgeland ved Høgskolen i Oslo. Tusen takk for dine konstruktive bidrag og alle de gode innspill du har kommet med.

Takk også til mine medstudenter, det har vært inspirerende å være sammen med dere i denne skriveprosessen. Til slutt vil jeg takke min familie og Øivind for god støtte underveis.

Oslo, 15. Mai 2009

Mari Dalen Herland

FORORD	2
SAMMENDRAG	5
ABSTRACT	6
INNLEDNING	7
<i>BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA</i>	8
<i>MASTEROPPGAENS EMPIRI</i>	9
<i>PROBLEMSTILLING OG UNDERSØKELSENS FORMÅL</i>	9
<i>OPPGAENS OPPBYGGING</i>	10
KAPITTEL 1. ADOPSJON	11
<i>1.1 UTENLANDSADOPSJON I NORGE</i>	12
<i>1.2 BARNEVERN FELTET</i>	12
<i>1.3 BARNEKONVENSJONEN</i>	13
<i>1.4 BARNETS BESTE</i>	14
<i>1.5 MAL FOR GODKJENNING</i>	15
KAPITTEL 2. TEORETISK FORSTÅELESERAMME	16
<i>2.1 ADOPSJONSTEORI</i>	17
<i>2.2 ULIKE FAMILIEFORMER</i>	19
2.2.1 Kjernefamilien	20
2.2.2 Adoptivfamilien og enslig forsørgere	20
2.2.3 Foreldreskap.....	21
<i>2.3 UTVIKLINGSPSYKOLOGI</i>	25
<i>2.4 KULTURPSYKOLOGI</i>	27
<i>2.5 DISKURS</i>	28
2.5.1 Diskurs om foreldreskap.....	30
2.5.2 Diskurs om barnets beste.....	32
<i>2.6 KJØNNSTEORI</i>	32
KAPITTEL 3. METODE	34
<i>3.1 VALG AV METODISK TILNÆRMING</i>	34
<i>3.2 TILGANG TIL FELTET</i>	35
<i>3.3 UTVALG AV INFORMANTER</i>	36
3.3.1 Inklusjonskriterier	36
<i>3.4 INTERVJU PROSESSEN</i>	36
3.4.1 Intervjuguide.....	37
3.4.2 Selve intervjuet	38
<i>3.5 DATAMATERIALET</i>	38
3.5.1 Transkripsjon.....	39
3.5.2 Analytisk tilnærming.....	39
3.5.3 Om å skrive rapporten.....	40

3.6 ETISKE HENSYN	40
3.7 VALIDITET OG RELIABILITET	41
KAPITTEL 4. PRESENTASJON OG ANALYSE AV INTERVJUMATERIALET	42
4.1 DET MOTSETNINGSFYLTE	43
4.2 DEN "VANLIGE" FAMILIEN	48
4.3 FORELDRESKAP.....	51
4.3.1 "OM Å GJØRE SEG TIL MOR"	52
4.3.2 "OM Å GJØRE SEG TIL FAR"	54
4.4 KJØNNENE FORSKJELLER?	55
4.5 DEN MANGFOLDIGE DISKURSEN OM ADOPSJON	57
4.5.1 DISKURSEN OM RIKTIG OG GALT FORELDRESKAP	58
4.5.2 DISKURSEN OM A4FAMILIEN	59
4.5.3 DISKURSEN OM BARNETS BESTE	59
KAPITTEL 5. OPPSUMMERENDE AVSLUTNING	60
<i>HVORDAN FREMSTO GODKJENNINGSPROESSEN SOM FENOMEN FOR SEKS INFORMANTER?</i>	<i>61</i>
KILDEHENVISNING	63
<i>VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV</i>	<i>67</i>
<i>VEDLEGG 2: SAMTYKKEERKLÆRING</i>	<i>68</i>
<i>VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE</i>	<i>69</i>
<i>VEDLEGG 4:TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER</i>	<i>72</i>

Sammendrag

Denne oppgaven handler om adoptivforeldres opplevelse av måtte bli godkjent som adoptivforeldre. Godkjenningprosessen omfatter en vurdering av adoptivsøkernes egnethet for adopsjon. Barnevernet utreder søkernes kvalifikasjoner for adoptivforeldreskap. Hva ligger eksplisitt og implisitt i barnevernets profesjonelle oppfatning av hva foreldreskap innebærer? Hvordan svarer foreldrene til disse implisitte forventningene om foreldreskap og familieliv? Dette er noen av spørsmålene denne studien reiser. Hensikten har vært å løfte frem kunnskapsgrunnlaget barnevernet anvender i vurderingen av adoptivforeldre som omsorgspersoner.

Empirien i denne undersøkelsen består av seks kvalitative intervjuer med adoptivmødre og -fedre. Som analytisk perspektiv og forståelsesgrunnlag anvendes blant annet en kulturpsykologisk forståelse, utviklingspsykologi, diskursteori og kjønnteori. Hver for seg produserer teoriene ulik kunnskap som er relevant for å få en fyldigere forståelse av fenomenet foreldreskap.

I analysen av datamaterialet stod fire temaer særlig sentralt i informantenes fortellinger om foreldreskap. Det første temaet er kalt ”det motsetningsfylte”. I denne betegnelsen beskrives godkjenningprosessen som belastende, men samtidig nødvendig for å sikre kvalifikasjoner hos adoptivforeldrene for å ivareta prinsippet om barnets beste. Det neste tema er kalt den normale familien. Normalfamilien betegner den vanlige familien som er lik den tradisjonelle kjernefamilien bestående av mor, far og barn. Et tredje tema handler om foreldreskap. Foreldreskapet består av mors- og farsrollen og her vil ulikhet mellom de to kjønn utdypes. Kjønn er derfor et siste tema i denne oppgaven og forstås både i forhold til informantenes egen oppfatning av rollen mann- kvinne og i forhold til et ”vi”.

Innholdet i de substansielle funnene kan sies å gi uttrykk for tre overordnede diskurser. Diskursen om et ”riktig” og ”galt” foreldreskap, diskursen om A4-familien og diskursen om barnets beste. Disse diskursene gir et bilde av en virkelighet som indirekte vil påvirke synet på foreldreskap.

Abstract

The subject for this master thesis is adoptive parents and their account of parenting in the process of consent. The process of consent includes an assessment of their ability to be parents. These assessments are carried out by the child welfare authorities. What school of thought underlies the child welfare authorities' knowledge base? How do the parents live up to the authorities' standards towards the role of parenting? These are some of the main topics in this study.

The empirical basis for this thesis consists of six qualitative interviews with adoptive parents. Cultural psychology, development psychology, discourse theory and gender theory are used as analytical tools. These four schools of thought all contribute towards the knowledge base used in the understanding of the phenomenon of parenthood.

There are specifically three topics of major importance concerning the adoptive parents' narratives of parenting. The first major topic is called "the contrast". It describes the process of consent as being uncomfortable and invasive for the potential adoptive parents', however, this is seen as necessary to "ensure a child's well-being". The second topic is called "the standard family". The standard family symbolizes a "normal" nuclear family, consisting of a mother, a father and child. The third topic is called "parenting", how parenthood is described and understood. This subject contains a gender aspect, concerning differences in the characteristics of motherhood and fatherhood.

The analysis of these findings shows three different discourses. The discourse "right or wrong parenthood"; the discourse "the nuclear family"; and the discourse "ensuring a child's well-being".

Innledning *”Han sa de lette etter noen A4-foreldre, du skal ikke skille deg ut verken i den ene eller den andre retningen. Du skal være så vanlig som mulig.”*

I de fleste parforhold oppstår det et ønske om å bli foreldre på et eller annet tidspunkt i livet. Dersom det av ulike årsaker ikke er mulig å få egne biologiske barn, kan adopsjon være en alternativ måte å skape en familie på. Denne oppgaven handler om hvordan godkjenningsprosessen ved utenlandsadopsjoner forstås som fenomen for adoptivforeldre. Hva innebærer en godkjenningsprosess og hvordan oppleves den.

Adopsjon fra utlandet er en prosess som reiser mange juridiske spørsmål hvor involverte lands myndigheter, lovgivning og adopsjonsorganisasjoner har ulike roller. Det er Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som behandler søknader om adopsjon. Dette gjelder både søknader om innenlandsadopsjon, og søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er klageinstans hvis man ikke blir godkjent. Direktoratet er også sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Kommunen utreder søkere og gir anbefaling i forbindelse med søknaden. Tre adopsjonsorganisasjoner har i dag tillatelse til å formidle barn fra utlandet med sikte på adopsjon: Adopsjonsforum, Verdens Barn og InorAdopt¹.

Norsk lovgiving har egne kriterier for adopsjonsprosessen, og de ulike giverlandene stiller sine krav. Det er derfor strenge krav til godkjenning av adoptivforeldre både i Norge og i giverlandene. Det er Bufetat som står for den formelle godkjenning av adoptivforeldre her i landet. Godkjenningen bygger på en utredning av adoptivsøkerne som fortas av barnevernet i søkerens bostedskommune. Aktuelle søkere blir intervjuet og vurdert, og det utarbeides en sosialrapport etter gitte kriterier. Godkjenningen av søkerne er basert på spesielle kriterier, men det gis også rom for tolkninger i hvert enkelt tilfelle. Denne fortolkningen utføres av barnevernet og vil kunne påvirkes av ulike saksbehandlers forestillinger om blant annet foreldreskap. Jeg er derfor opptatt av hvordan søkerne svarer til disse implisitte forestillingene som også omfatter ulike oppfatninger av mors- og farsrollen i foreldreskapet. Dermed vil kjønnsperspektivet også stå sentralt i denne oppgaven.

¹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/adopsjon.html?id=1050>

Hensikten med dette mastergradsprosjektet er å gi en innsikt i adoptivsøkeres oppfattning av godkjenningssprosessen de alle må igjennom. Ved å rette søkelyset mot deres vurdering av denne prosessen, vil barnevernet kunne få verdifull tilbakemelding.

Bakgrunn for valg av tema

Min interesse for adopsjon er knyttet til min bakgrunn som adoptivsøster og min mors lange forskningserfaring på dette feltet. Videre har jeg gjennom de siste tre årene vært assistent i et forskningsprosjekt om internasjonalt adopterte barns sosiale utvikling. I dette prosjektet har jeg deltatt i intervjuing av rundt åtti foreldre som har adoptert barn fra utlandet i 2007-2009. Dette har gitt meg fornyet interesse for utenlandsadopsjon. Etter å ha arbeidet et år i barnevernet ble jeg også opptatt av problematikk knyttet til godkjenning av adoptivfamilier, og forholdet mellom adoptivfamilier og fosterfamilier.

En saksbehandler i barnevernet utfører blant mange andre oppgaver, utredninger av adoptivsøkere. Mitt fokus er særlig rettet mot hvordan adoptivforeldres opplever det å bli vurdert som foreldre, og hvordan møtet med barnevernet vurderes. Ved å gjennomføre denne masteroppgaven har jeg ønsket å løfte frem kunnskapsgrunnlaget og de faglige forutsetninger som ligger til grunn når adoptivforeldre vurderes som omsorgspersoner. Hvordan forstås kriteriene i en godkjenningssprosess av barnevernet og hvordan forstås de samme kriteriene av foreldrene? Hva ligger i det å skulle bli vurdert og hvordan oppleves selve godkjenningssprosessen.

Voksne menn og kvinner møter en rekke implisitte og eksplisitte forventninger til hva det vil si å være foreldre. Hva legger adoptivforeldre i begrepet foreldreskap? Hva tenker adoptivforeldrene om det å skulle bli foreldre, og hvordan forstås moderskap og faderskap for dem? Hva inngår videre i barnevernets forståelse av fenomenet? Hvilke faglige premisser påvirker implisitt og eksplisitt barnevernets vurderinger av potensielle adoptivsøkere?

Det er en rekke andre temaer som er betydningsfulle i en adopsjonsprosess. Blant annet ulike årsaker knyttet til barnløshet, hvordan foreldre forbereder seg på veien frem til en adopsjon, hentereisen og den første tiden i familien.

Masteroppgavens empiri

Som assistent i forskningsprosjektet ”Internasjonalt adoptivbarns sosiale utvikling”², er en av oppgavene å kartlegge hvordan adoptivforeldrene opplevde adopsjonsprosessen. Flere fortalte om godkjenningprosessen som en omfattende og krevende prosess. I det standardiserte kvantitativt spørreskjema som inngår i forskningsprosjektet, var også et av spørsmålene; *Hvordan opplevde du adopsjonsprosessen?* Svaralternativene var; *meget tilfredsstillende*, *tilfredsstillende* og *lite tilfredsstillende*. Av totalt 82 menn, svarte 75 % at prosessen var *tilfredsstillende*. Av totalt 85 kvinner, svarte 76 % det samme. Til sammen svarte en større andel at prosessen var *lite tilfredsstillende*, enn de som svarte at den var *meget tilfredsstillende*. Disse svarene dannet grunnlag for at jeg valgte å fokusere nærmere på begrunnelser for hvorfor adoptivforeldrene hadde slike vurderinger. Jeg ønsket å gå mer i dybden ved å gjennomføre intervjuer med adoptivforeldrene. Hovedmetoden i denne masteroppgaven bygger derfor på kvalitative intervjuer.

For å tilnærme meg tematikken har jeg sett på malen for godkjenningsrapporter, lest omfattende teori om emnet samt intervjuet tre adoptivmødre og tre adoptivfedre om opplevelser fra godkjenningprosessen. Selve empirien utgjør et datamateriale av transkripsjoner fra seks intervjuer med adoptivforeldre. Jeg har valgt å se på kjønn som kategori og valgte derfor tre menn og tre kvinner for å belyse eventuelle forskjeller. Utvalget blir presentert nærmere i metodekapittelet.

Problemstilling og undersøkelsens formål

Hovedproblemstilling i oppgaven er:

- Hvordan fremstår godkjenningprosessen som fenomen?

Delproblemstillinger

- Hva inngår i barnevernets og adoptivforeldrenes forståelse av fenomenet foreldreskap?

² <http://www.barnssosialeutvikling.no/adopsjonsprosjekt/internasjonalt-adopterte-barns-sosiale-utvikling-article399-630.html>

- Hva ligger eksplisitt og implisitt i barnevernets profesjonelle oppfatning av hva foreldreskap innebærer?
- Hvordan svarer foreldrene til disse implisitte forstillingene om foreldreskap og familieliv?
- I hvilke situasjoner blir kjønn et tema?

Formålet med oppgaven er å øke kunnskapen om adoptivforeldres møte med godkjenningsapparatet ved adopsjon av barn fra utlandet. Hensikten er å løfte frem kunnskapsgrunnlaget barnevernet anvender i vurderingen av adoptivforeldre som omsorgspersoner. Mitt bidrag til dette kunnskapsfeltet vil også være å rette et søkelys mot samfunnets syn på foreldreskap.

Adopsjon er et sosialpolitisk viktig område, som er blitt satt på dagsorden av Barne- og likestillingsdepartementet. Nåværende statsråd for dette departementet Anniken Huitfeldt, har ønsket en full gjennomgang av hele adopsjonsfeltet i Norge. Et offentlig utvalg ble nedsatt for å gjennomgå praktisering av regelverket, saksbehandlingstiden, adoptivsøkerne interesser, barnas rettigheter, og utvikling for adoptivbarn i deres nye familier³. En endelig utredning skal foreligge innen 1.september 2009.

Oppgavens oppbygging

I innledningen har jeg presentert bakgrunn for valgt av tema, problemstilling samt undersøkelsens formål. I kapittel 1 introduseres adopsjon som fagområdet. Herunder presenteres en gjennomgang av lovgiving relatert til utenlandsadopsjon, og barnevernets rolle i en adopsjonsprosess. I kapittel 2 er det redegjort for teoretiske perspektiver knyttet til adopsjon og foreldreskap. Kapittel 3 omhandler valg av metode, og en redegjørelse for forskningsprosessen. Det kvalitative forskningsintervjuet blir presentert med en beskrivelse av framgangsmåten og erfaringer gjort underveis i prosessen. I kapittel 4 vil datamaterialet bli fremstilt, analysert og drøftet i et teoretisk perspektiv. I kapittel 5 følger en oppsummerende drøfting av de sentrale resultater og funn i denne oppgaven.

³ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressemeldinger/2008/fokus-pa-adoptivborna-og-sokjarane.html?id=525271>

Kapittel 1. Adopsjon

I dette kapittelet vil jeg nærmere omtale hva en adopsjon egentlig omfatter. Deretter følger en generell gjennomgang av adopsjonsfeltet. Til slutt omtales Haagkonvensjonen, barnekonvensjonen, barnevernloven og fenomenet barnets beste.

Adopsjon berører flere grunnleggende eksistensielle spørsmål. Sætersdal og Dalen (1999) skriver om adopsjonstriangelet som omfatter; *de biologiske foreldrene*, som ofte er en enslig ung mor som av ulike årsaker ikke makter eller ønsker å beholde sitt barn, et *barn* som blir forlatt og *adoptivforeldrene* som ofte er sosialt mer velstående og som lengter etter å få et barn. I en adopsjon er barnets bakgrunn og historieførløp som oftest ukjent. Det fremmede kan være skremmende og utløse mange spørsmål og tanker om barnets første levetid. Videre handler utenlandsadopsjoner om følsomme og tabubelagte områder. En må som adoptivforeldre forholde seg til ukjente områder hos barnet som arv, miljø, rase og biologisk opphav. Adoptivforeldre blir ofte spurt om adopsjonen ”har gått bra?”. Selve spørsmålet impliserer at samfunnet stiller strengere krav til et adopsjonsforhold enn til et biologisk foreldre- barn forhold. En spør ikke familier med egenfødte barn om det har gått bra på samme måte (Sætersdal og Dalen 1999: 19, 20). I en godkjenningssprosess blir adoptivsøkere stilt spørsmål knyttet til det fremtidige barnet, til parforholdet, tidligere erfaringer i livet og utfordringer som vil møte dem som adoptivforeldre.

Dalen og Ryggvold (2008) peker på at forskning om internasjonale adopsjoner har ”vokst med feltet”. Dette gjelder både temaene forskningen har konsentrert seg om, og målgruppen den har omfattet. I starten var en interessert i den første tiden i familien, for deretter å belyse barnets språkutvikling og læring, ungdomstiden og identitetsutviklingen. I denne oppgaven flyttes imidlertid fokuset fra barnet til adoptivforeldrene. Temaet for denne studien er deres opplevelse av godkjenningssprosessen. Det har tidligere vært gjennomført forskning med fokus på adoptivforeldre, men den har i stor grad vært knyttet til foreldrenes erfaring fra andre deler av adopsjonsprosessen enn selve godkjenningen. Temaer har vært knyttet til erfaringer fra ventetiden før tildeling av barnet, opplevelse av hentereisen og den første tiden i familien (Dalen og Ryggvold 2008).

Signe Howell (2006) fremhever at biologisk *foreldreskap* har en forrang framfor andre typer foreldreskap. En særlig interesse har vært rettet mot adoptivforeldre i en biologisk sentrert kultur (Follevåg 2007). Dette tema vil ikke bli nærmere utdypet i denne oppgaven, men tas

med som bakgrunnsperspektiv. Den biologiske *familieformen* har også en hierarkisk forrang framfor andre familieformer som for eksempel adoptivfamilien (Ulvik 2007).

1.1 Utenlandsadopsjon i Norge

De første barna som ble adoptert til Norge kom på 1970 tallet. Fra den tiden har omfanget av slike adopsjoner økt fram til 2007. Tallet på utenlandsadopsjoner nådde en topp i 2002 da hele 747 barn ble adoptert til Norge. Fra 2005 har antallet imidlertid sunket betraktelig og i 2008 kom færre barn enn på mange år (304 barn i 2008⁴). Antall adopsjoner fra utlandet har faktisk ikke vært så lavt siden 1979⁵.

1.2 Barnevernfeltet

Kunnskapsgrunnlaget i barnevernet bygger på eksplisitte teorier og metoder, men også på implisitt kunnskap. Forståelsesmodellene i barnevernet henter elementer fra forskjellige skoleretninger innen psykologien. Særlig har utviklingspsykologien en sentral plass, men også teori fra sosialt arbeid og andre samfunnsvitenskaplige retninger anvendes og er betydningsfulle. Forskningsbasert kunnskap fra disse vitenskapene skal blant annet danne grunnlaget for å forstå konkrete saker. Forståelsesmodellene i barnevernet er også preget av etiske vurderinger knyttet til lovverkets bestemmelser (Sagatun 2008).

Mye av kunnskapen i barnevernfeltet er implisitt forankret i den enkelte saksbehandlers kunnskapsgrunnlag. Den type kunnskap bygger blant annet på normative oppfatninger av ulike familiekonstellasjoner, en forståelse av fenomenet foreldreskap og en oppfatning av hva barn trenger. Det er forståelsesmodeller som bunner i ulike teorier, men som ikke fremstår som eksplisitte. Gjennom intervjuene med adoptivforeldrene, blir barnevernets faglige premisser for vurdering av de potensielle adoptivforeldrene synlig. Hva legger en saksbehandler vekt på i en rapport? Hvordan vurderer de familieordningene, foreldreskapet og hvilke faglige premisser blir tydelige? I den videre teoretiske fremstillingen i oppgaven, presenteres et utvalg av teori som utgjør en del av kunnskapsgrunnlaget i barnevernet.

⁴ De fleste barna som blir adoptert i Norge, kommer fra utlandet. I fjor ankom 304 barn fra utlandet. I Norge dreier innenlandsadopsjoner først og fremst om stebarnsadopsjoner, nærmere bestemt 236 i 2008. Kun 50 av disse barna ble adoptert utenfor sin egen familie her i Norge⁴. Det er utenlandsadopsjoner som er tema for denne oppgaven.

⁵ <http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Adopsjon/Maraton2008-alleforeninger.htm>

Det har vært mye uttalt kritikk av barnvernet for at det ikke legges tilstrekkelig vekt på betydningen av kjønn (Sagatun 2008: 25). I en adopsjonsprosess er også kjønnsaspektet sentralt for å forstå de ulike prosessene som foregår hos henholdsvis kvinner og menn i valget om å adoptere. Denne kunnskapen blir avgjørende i forhold til hvordan en skal forholde seg til foreldrene. I denne oppgaven tas kjønn med som en del av forståelsesgrunnlaget. I den sammenheng fokuseres det på hvordan adoptivmødre og fedre forstår sine roller og skaper mening i sin tilværelse og i relasjon til hverandre.

1.3 Barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen ble vedtatt i 1993 og ratifisert i Norge med virkning fra 1. januar 1998. Det er et stadig stigende antall land som enten signerer, ratifiserer eller slutter seg til konvensjonen. Den har som utgangspunkt at barn først og fremst skal gis mulighet til å forbli under omsorg fra sin egen opprinnelige familie. Samtidig erkjenner konvensjonen at internasjonal adopsjon kan gi et barn en varig familie når det ikke finnes en egnet familie for det i opprinnelsesland.

Haagkonvensjonen

Haagkonvensjonen av 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, gir viktige regler og føringer for hvordan samarbeidet om internasjonale adopsjoner skal foregå mellom opprinnelseslandene og mottakerlandene. Den tar utgangspunkt i FNs barnekonvensjon⁶, og bygger på erkjennelsen av at barn bør vokse opp i et familiemiljø i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse.

Barnekonvensjonen og Haagkonvensjonen skal sikre at internasjonale adopsjoner finner sted til barnets beste og med respekt for barnets grunnleggende rettigheter. Videre har konvensjonslandene forpliktet seg til å sikre at bortføring eller handel med barn ikke skal finne sted. Dette er et hovedformål ved konvensjonene.

Alle internasjonale adopsjoner skal i utgangspunktet skje i et nært samarbeid mellom de involverte myndighetene i opprinnelseslandene og mottakerlandene. I Norge er ansvaret for

⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2000/NOU-2000-12/19/3.html?id=358343>

den praktiske gjennomføringen av adopsjonen delegert, som tidligere nevnt, til de tre godkjente adopsjonsforeningene ⁷.

1.4 Barnets beste

Prinsippet om barnets beste er nedfelt i barnekonvensjonen artikkel 3. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i tolkningen av alle andre barnekonvensjonsartikler. Det betyr at avgjørelser som gjelder barn, må sikre barnet den beskyttelse og omsorg som trengs for barnets trivsel (Slettebø 2008). Gjennombruddet for politisk interesse omkring barn og barndom kan ses i sammenheng med utviklingen av FNs Barnekonvensjon. Det ble en klar markering av at barn har selvstendige rettigheter i det norske samfunn og at de må tas på alvor (Greens og Hogans 2005).

Både barnekonvensjonen og Haagkonvensjonen reflekterer et moderne, såkalt vestlig syn på barndom og barns behov, og skal sikre at internasjonale adopsjoner finner sted til barnets beste. Konvensjonene bygger på individets, biologiens og kjernefamiliens⁸ hellige status (Howell 2004). De reflekterer ”universelle ideer og verdier om barndom, familieliv og hvordan barn skal behandles (Howell 2004). I følge Howell (2004) kan ”Barnets beste” sies å være målet for de to konvensjonene. Rettighetstenkingen og oppfatningen om hva som til enhver tid utgjør barnets beste, er ikke noe som eksisterer uavhengig av tid og sted. Det er et produkt av sosiale prosesser (Howell 2004). Begge konvensjonene reflekterer som nevnt en vestlig forståelse av barndom og barns behov, og tar ikke hensyn til det sosiale og kulturelle mangfoldet som eksisterer i ulike deler av verden (Howell 2004).

Psykologiens forstilling om barn og deres behov har fått store konsekvenser for utformingen av foreldreskapet. Barnet i sentrum og foreldrene er personer som skal dekke barnas behov (Hennum 2006:38). Adoptivforeldre skal godkjennes og velges på bakgrunn av at de er ”gode nok” til å dekke barnas behov og at det er til barnets beste. I Lov om adopsjon av 1986, § 2. står det at adopsjonsbevilling bare må gis når det kan antas at adopsjonen vil bli til gagn for barnet.⁹

⁷ <http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=1830>

⁸ Teori om kjernefamilien presenteres i teorikapittelet senere i oppgaven.

⁹ <http://www.lovdatab.no/all/hl-19860228-008.html#1>

Barnets beste ligger som sagt som et premiss i det moderne foreldreskapet. Modernitet og individualisering bidrar til konstruksjonen av barn som selvstendige individer, med individuelle rettigheter. I dagens offentlig retorikk i Norge har det høy legitimitet å søke barneperspektivet og lytte til barnets stemme, selv om dette ikke alltid følges (Ulvik 2007). I andre deler av verden har rollen som foreldre et annet innhold (Howell 2004). Under arbeidet som gjøres internasjonalt på dette feltet i dag, ligger det et genuint ønske om å forbedre barns betingelser, herunder adoptivbarnas vilkår. I Norge har barnets beste høy legitim status, ikke minst i barnevernet.

1.5 Mal for godkjenning

Som tidligere nevnt danner sosialrapporten et viktig grunnlag for Barne- ungdoms- og familieforvaltningens avgjørelse om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet. Sosialrapporten skal videre være egnet til bruk for opprinnelseslandets myndigheter i deres behandling av adopsjonssaken. Selve utredningen har også til hensikt å gi søkerne kunnskap om hva det vil si å adoptere et barn, slik at de selv kan vurdere om adopsjon vil være noe for dem (Veiledningshefte for sosialrapporter 2009).

Sosialrapporten utgjør to hoveddeler; en faktadel og en vurderingsdel. Faktadelen er omfattende og skal gi et så utfyllende og nyansert bilde av søkeren som mulig. I veiledningshefte står det at språket skal være presist slik at man skiller det vesentlig fra det uvesentlige. Hva som vektlegges og anses som vesentlig, ligger mye i saksbehandlerens makt. Det er imidlertid også viktig at sosialrapporten skrives slik at den kan forstås og oversettes av utenlandske myndigheter. Formuleringer som kan missforstås på grunn av kulturelle forskjeller må unngås. Vurderingsdelen skrives på bakgrunn av innholdet i søknaden, samtaler med søkeren og øvrige opplysninger som er innhentet i sakens anledning. Dette omfatter blant annet vandelsattest og legeerklæring. Kommunen skal videre foreta drøftinger om søkerens egnethet. Dette åpner opp for tolkning av søkerens foreldrekompetanse (Veiledningshefte for sosialrapporter 2009).

I veiledningshefte står det at det må legges til grunn at den som foretar en utredning, beveger seg inn på svært personlige og følsomme spørsmål i forhold til foreldre som søker om å adoptere. Dette kan dreie seg om spørsmål som det er vanskelig å snakke med en myndighetsperson om. Utrederen bør derfor understreke for søkeren at arbeidets utgangspunkt er å sikre det ukjente barnet. Barnets rett til egen familie står i sentrum, men

også at søkeren skal ivaretas på en god måte under utredningen (Veiledningshefte for sosialrapporter 2009).

Kapittel 2. Teoretisk forståelsesramme

I denne masteroppgaven ses adopsjonsprosessen i lys av ulike teorier innenfor en sosialkonstruktivistisk tilnærming. Denne retningen er valgt fordi den tar utgangspunkt i at det finnes ulike måter å se verden på, og at oppfatningene vil være preget av eget ståsted og ulike typer kunnskap. Innenfor denne tenkning betraktes også vår kunnskap om verden og om oss selv, som sosialt konstruert (Sagatun 2008). Vi tar dermed del i et kunnskapsunivers der vi møter ulike ”diskusjoner”¹⁰ som vi gjerne tar for gitt. Disse diskusjonene inngår i kulturelle betydningssystem som vi tar del i gjennom sosial deltakelse (Gulbrandsen 2006).

Adoptivforeldre og barnevernet er preget av egne meningsdannelser ut i fra implisitt og eksplisitt kunnskap og forventninger. Informantenes bidrag forstås derfor som noen som handler, opplever og skaper mening som sosiale deltakere i sin konkrete verden i tråd med denne tenkningen.

Diskurser er en bestemt måte å tale om eller forstå verden på og *diskursanalyse* er tilsvarende analysen av disse mønstrene (Jørgensen og Philips 1999). Gjennom adoptivforeldrenes fremstillinger av godkjenningprosessen, om det å bli godkjent som mor og far, har jeg fått tilgang til deres tilgjengelige diskurser om det å være foreldre. Fenomenet foreldreskap handler om barn og voksne. Diskurser om barn blir synlig gjennom diskurser om foreldre og det er barnet som gir foreldreskapet status. Kulturelle konstruksjoner av foreldre og barn henger derfor sammen og skapes igjennom hverandre (Valentine 1997 i Bø og Olsen 2008). Det moralske grunnlaget for dagens foreldreskap handler om at foreldre skal gi barnet en trygg og god oppvekst med emosjonell støtte og beskyttelse, samtidig som barnet skal klargjøres og eksponeres for ulike sider ved livet (Bø og Olsen 2008). Gjennom adoptivforeldrenes fremstilling av godkjenningprosessen, deres posisjoneringer innenfor ulike diskurser om foreldreskapet, får jeg tilgang på en avgjørende kilde til kunnskap om temaet og om betydningen av foreldreskapet innenfor en godkjenningssprosess. Ved å se nærmere på malen for godkjenningsrapporter, diskuteres også barnevernets forståelse av fenomenet foreldreskap.

¹⁰ Diskusjoner betyr i denne sammenheng kulturelle betydningssystemer og ikke diskusjoner en deltar i. (Gulbrandsen 2006, Sagatun 2008).

Oppgavens vitenskapsteoretiske ståsted gjenspeiler de teoretiske og metodiske valgene foretatt i prosessen. En del av teorien ligger som et bakgrunnstepp for hvordan jeg har forstått og tolket tematikken og materialet. All teorien brukes derfor ikke konkret i analysen, men mer som et forståelsesgrunnlag. Den faglige tilnærmingen til problemstillingene omfatter som nevnt, teori forankret innenfor sosialkonstruktivistisk tenkning. Fordi jeg er opptatt av diskursenes virkninger, som blant annet handler om at vår forståelse av verden finnes i språket, kan en også forstå dette i et poststrukturalistisk perspektiv (Haavind 2000: 60). Diskursteori kan videre plasseres innenfor en mer strukturalistisk tilnærming fordi denne forståelsen er preget av at virkeligheten både produseres, reproduseres og forhandles gjennom språket. De holdninger og forståelser av virkeligheten som blir fremtreende i materialet, får sin betydning gjennom diskurser, og det er disse diskursene jeg ser nærmere på (Jørgensen og Phillips 1999). I analysen har jeg konstruert tre overordnede diskurser. Disse diskursene blir et resultat av de spørsmål jeg har stilt til materialet og analysen av dataene. I første del av analysen, ser jeg derfor på selve empirien i oppgaven. Deretter går jeg fra å analysere tekstene og temaene materialet har gitt meg, til å analysere diskursene. Analysen settes inn i et diskursteoretisk perspektiv og løftes opp på et mer overordnet nivå.

2.1 Adopsjonsteori

Adopsjon berører mange områder både knyttet til barnet, adoptivforeldrene og etableringen av en ny familie. Fenomenet adopsjon omfatter flere teoretiske perspektiver, som utviklingspsykologi, identitetsteori og en mer psykodynamisk forståelse (Sætersdal og Dalen 1999).

Hvorfor er adopsjon spesielt? Det er en vesensforskjell å adoptere et barn fra utlandet og å føde et barn. Familiens holdning til adopsjon og evne til å snakke om dette er en av grunnpilarene til forskeren David Kirks adopsjonsteori. Hans utgangspunkt var at det finnes en generelt skeptisk holdning til adopsjon i samfunnet ved at adopsjon blir betraktet som en ”nest-best” løsning. Han hevder videre at adoptivforeldre har valget mellom to forskjellige foreldrestrategier. De kan enten *erkjenne* at deres foreldreskap er forskjellig fra et biologisk foreldreskap eller *fornekte* at det eksisterer noen vesentlig forskjell (Kirk 1964, 1981 i Sætersdal og Dalen). Kirks begrepsapparat er videreutviklet av Sætersdal og Dalen (1999) i en ny forståelsesmodell hvor de trekker inn en tredje dimensjon som de omtaler som ”stressing” av forskjeller. Med utgangspunkt i Kirks ytterpoler i foreldreholdninger til adopsjon, ved enten å erkjenne eller fornekte forskjellene, presenterer denne en ny

forståelsesmodell. Denne modellen belyser i større grad de utenlandsadopterte barnas situasjon. Modellen prøver å illustrere hvordan de adoptertes utvikling blir påvirket av storsamfunnet og omgivelsenes holdninger til mennesker med annen etnisk og kulturell bakgrunn. Modellen er formet som en triangel og trekker inn en tredje dimensjon som er betegnet ”stressing” av forskjeller. De ulike dimensjonene dreier seg om forskjellige påvirknings- og forventningsmønstre som utenlandsadopterte barn og unge møter gjennom livet. I familien kan *erkjennning* av barnets egenart være dominerende. Det snakkes for eksempel åpent om at barnet er adoptert. Barnets spesielle bakgrunn vil ofte trekkes frem. På skolen vil kanskje *fornekting* være dominerende fordi norsk skole preges av en grunninnstilling om at alle skal behandles likeverdig. En tredje variant forkommer for eksempel når en utenlandsadoptert ungdom beveger seg alene i sentrale bystrøk eller ukjente omgivelser. I slike situasjoner kan andre lett *stresse* eller overbetone at ungdommene har et fremmedartet utseende (Sætersdal og Dalen 1999: 66). *Tid* er også en dimensjon i forståelsen av denne modellen. Det handler om at situasjonen vil variere med forandringer i familiens livssyklus og med barnets oppvekstmiljø. Når foreldre skal godkjennes, bør det kanskje vektlegges at de viser en erkjennelse av det kommende adoptivbarnets egenart. På samme tid må de kunne forholde seg til at barnet vil kunne oppleve et krysspress fra tre sett ulike normer for hvordan de bør oppføre seg. Kirk (1964, 1981) har hatt stor innflytelse på hva Sætersdal og Dalen (1999) beskriver som et teorifattig felt. Hovedtyngden av hans arbeid er innsamlet på 1950-60 tallet, men hans teorier har likevel hatt stor innflytelse på adopsjonsforskning fram til i dag (Kirk, 1964 og 1981 i Sætersdal og Dalen 1999).

Sætersdal og Dalen (1999) er opptatt av spørsmål som adoptivbarn kan stille som for eksempel, hvem er jeg? Og hvor mye er jeg formet av mitt biologiske opphav? I følge den anerkjente psykolog og antropologen Erik Homburger Erikson er barnets identitetutvikling avhengig både av en biologisk vekst og et sosialt samspill. Erikson skiller mellom ulike faser i barnets utvikling og hver fase karakteriseres ved spesielle utfordringer som må løses i samspill med omgivelsene. Dette kan forstås som en kontinuerlig identitetsutvikling (Sætersdal og Dalen 1999).

Det å ville adoptere bunner oftest i et sterkt ønske om å få barn. Når en skal godkjennes som adoptivforeldre, sier det seg selv at det er hensiktsmessig at en innehar kunnskap om adoptivbarnets bakgrunn og et realistisk bilde av hvilke problemer som kan oppstå. Foreldre som skal adoptere, vil kunne møte på andre utfordringer enn biologiske foreldre. En av de

viktigste forskjellene vil være at barnet har bak seg et brudd fra biologisk mor og i ulike grad andre erfaringer fra første leveår enn et nybakt biologisk født barn. Selve utredningen av adoptivsøkerne har til hensikt å gi kunnskap om hva det vil si å adoptere et barn, slik at de selv kan vurdere om adopsjon vil være noe for dem (Veiledningshefte for sosialrapporter 2009). De fleste adoptivforeldre tilbys også adopsjonsforberedende kurs, men dette er ikke obligatorisk.

2.2 Ulike familieformer

Foreldreskap er et av hovedtemaene for denne oppgaven, og derfor blir teori om ulike familieformer relevant for forståelsesgrunnlaget. I alle kulturer vil det finnes hegemoniske modeller for omsorgsorganisering. Kjernefamilien fungerer som en overordnet familiemodell og er et mye brukt begrep som har en sterk posisjon i samfunnet (Levin 1994; 17; Hennem 2002; Ulvik 2007). Lidén (2000) hevder at «på tross av variasjoner i familieformer, fremstår kjernefamilien i den vestlige verden som den ideologiske koden for hva en familie er og bør være» (Lidén 2000:108 i Hennem 2002). I vår kultur har kjernefamilien derfor ideologisk forrang (Ulvik 2007: 16).

En ung adoptert som har ytret seg om adopsjonsfeltet er Geir Follevåg (2007). I hans doktorgradsavhandling i litteraturvitenskap, «*Biologsentrisme*» (2007), tolker Geir Follevåg tekster om litterære framstillinger av adopsjon. Ut fra sine funn hevder han at den biologiske familien har en hierarkisk forrang framfor andre familieformer, herunder adoptivfamilien (Follevåg 2007). Follevåg er opptatt av diskursive mønstre om den biologiske familie. Den biologiske familie er det absolutte og underforståtte ideal som andre familieformer blir vurdert ut fra. Han hevder at den biologiske familien også har en særrett og er en diskurs som gjenspeiles både i norsk adopsjonslovgivning og i FNs barnekonvensjon (Follevåg 2007). Howell (2006) hevder også i sin bok «*The kinning of foreignship*» at den biologiske familie har en særrett framfor adoptivfamilien i kraft av de biologiske båndene mellom foreldre og barn (Howell 2006). Ingvild Huse (2008) skriver i sin masteroppgave at det underforståtte idealet, eller diskursen om den biologiske familiens forrang, får flere konsekvenser. Diskursen er opphav til ulike doksaer¹¹, eller forestillinger om forskjellige familieformer (Howell 2006; Follevåg 2007; Huse 2008) En konsekvens av dette er at i den vestlige verden blir den biologiske familien og adoptivfamilien dikotomier. Adoptivfamilien blir målt opp mot hva

¹¹ Med Doxa menes kulturelle normer eller oppfatninger vi tar for gitt.

den ikke er, altså ikke biologisk. Den blir også målt opp mot hva den mangler som for eksempel blodets bånd, og derfor er verdsatt lavere enn den biologiske familien (Follevåg 2007:25; Huse 2008). Jeg går ikke nærmere inn på *det biologiske prinsipp* i den videre drøftingen av ulike familieformer. Adoptivfamilien ses her som *en* variant i en omsorgsorganisering. Adoptivfamilien plasseres i et hierarki herunder kjernefamilien, stefamilien og fosterfamilien (Cheal 2002).

2.2.1 Kjernefamilien

Når vi snakker om familie i vårt samfunn, tenkes det ofte på kjernefamilien. Levin skriver at kjernefamilien fungerer som den overordnende familiemodellen og innehar det Bråten (1973, 1983) kaller *modellmonopol*. ”Et modellmonopol oppstår der ett perspektiv blir enerådende og en virkelighetsmodell av en mangetydig virkelighet blir tatt for enegyldig” (Bråten 1983 i Levin 1994). Kjernefamilien er ofte forbundet med husholdet, og er et kulturelt bilde av en enhet bestående av mann og kvinne med et eller flere barn som bor under samme tak (Hennum 2002). Med en inntreden av nye familiekonstellasjoner betyr biologien som kjernefamiliens organiserende prinsipp, mindre (Hennum 2002). Kjernefamilien kan bestå av en mann og en kvinne med barn som enten ikke er hans eller hennes.

2.2.2 Adoptivfamilien og enslig forsørgere

Adoptivfamilien tilhører, som nevnt ovenfor, kjernefamiliekategorien. Den skiller seg likevel ut på noen områder. *Adoptivfamilien*, fosterfamilien, stefamilien omtales gjerne som avviksarrangementer. Hoffman-Riem (1990) omtaler for eksempel adoptivfamilien som ”an artificial construction of family” og Ulvik (2007) hevder at implisitt i denne forståelsen ligger det en oppfattelse av at det finnes ulike kategorier av familiekonstruksjoner (Hoffman- Riem 1990 i Ulvik 2007: 16).

Ufrivillig barnløshet er en bakenforliggende faktor for de fleste adoptivforeldres beslutning om å adoptere. I dagens samfunn er barnløshet en tilnærmet tabubelagt tilstand fordi den er en skjult livskrise for mange. Sætersdal og Dalen (1999) skriver at familiebegrepet er i forandring, og den tradisjonelle kjernefamilien i oppløsning. Disse endringene vil på sikt måtte få konsekvenser for den norske adopsjonspolitikken. Hennum (2002) skriver at innholdet i kjernefamilien har endret seg over tid, og kunnskap om endringer i familiemønstre følger av noe som kalles moderniseringsprosesser. Det finnes mye litteratur om

moderniseringsprosessen, men den nevnes kun kort her. Norsk adopsjonspolitikken endrer seg i takt med samfunnsutviklingen, men er også preget av giverlandenes føringer. En må for eksempel være gift for å kunne adoptere et barn i dag, og homofile har ikke innvilget mulighet til å adoptere. Det har vært vurdert, men ikke innvilget og mye skyldes at flere av reglene henger sammen med de internasjonale kravene fra ulike giverland. En kan imidlertid si at adopsjonsfeltet ”henger etter” i en moderniseringsprosess.

Det er visse normative retningslinjer for hvordan en familie skal være. Dette gjelder også for adoptivfamiliene. Den moderne foreldrerollen er påvirket av blant annet normer for hvordan en skal forholde seg til barn. Foreldrenes holdninger og oppfatninger om barn og barneoppdragelse skal synliggjøres i en godkjenningsrapport. Foreldreskapet henviser til en dyade bestående av mor og far. I retningslinjene for adoptivsøkere refereres det til denne dyaden, men det er også åpnet opp for enslige søkere. I retningslinjene for enslig adoptanter står det imidlertid at enslige i utgangspunkt bare bør gis adopsjonsbevilling hvis det allerede før adopsjonen er etablert en spesiell tilknytning til barnet. Med dette mener man for eksempel gjennom slektskap, fosterbarnsforhold, eller lignende (Veiledningshefte for sosialrapporter 2009). Når det gjelder adopsjon av et ukjent barn, som for eksempel ved utenlandsadopsjon, kan enslige søkere gis forhåndssamtykke til adopsjon hvis søkeren kan sies å ha spesielle ressurser i forhold til barn. I tillegg legges det vekt på at søkerne har et godt eller velfungerende nettverk av familie og venner, slik at barnet kan få en naturlig kontakt med voksenpersoner av begge kjønn i oppveksten, og slik at den enslige adoptanten ikke blir helt alene om omsorgsoppgaven. I og med at søkeren vil bli enslig forelder, legges det også stor vekt på at søkerens aktuelle situasjon ikke er i konflikt med de øvrige bestemmelsene i retningslinjene. Dette innebærer at i disse sakene har en strengere tolkning av retningslinjenes bestemmelser om søkers alder, og en stiller strengere krav til god fysisk og psykisk helse enn ellers¹².

2.2.3 Foreldreskap

Fenomenet foreldreskap kan forstås innenfor flere av fagområdene. Hennem (2006) skriver at i lys av ulike disipliner fremstår fenomenet foreldreskap som et produkt av sammenflettede fagdiskurser. Foreldreskap er et forskningstema som omfatter ulike forskningstradisjoner og disipliner. Disipliner som blant annet; sosialt arbeid, juss, sosiologi, psykologi, pedagogikk og antropologi for å nevne noen. Hver for seg produserer disse disiplinene ulik kunnskap som er

¹² <http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=800/>

relevant for å få en fyldigere forståelse av foreldreskap (Hennum 2002). Foreldreskap henspiller på de kulturelle og sosiale forventninger knyttet til personer som får barn (Hennum 2002). På engelsk brukes ofte begrepet *parenting* som henviser til hva foreldrene faktisk gjør når rollen skal fylles. Foreldreskap handler både om voksne og barn. Foreldreskap er et begrep som henviser til en enhet bestående av mor og far i samspill med et barn. Det vil si at foreldreskap består av to kjønnede foreldre (Hennum 2002).

Samfunnsutviklingen er med på å endre regler og rammer for foreldreskap. Utformingen og utøvelsen av foreldreskap er derfor flertydig og foranderlig (Ulvik 2007: 23). Ny reproduksjonsteknologi gjør det mulig for kvinner å få barn uten en mannlig partner, og for to homofile partnere å få et barn sammen. Det er ved hjelp av ny reproduksjonsteknologi mulig for både kvinner og menn å få genetisk egne barn uavhengig av en partner av motsatt kjønn (Ulvik 2007). Det er mange adoptivfamilier som også utfører prøverørsforsøk før de bestemmer seg for å adoptere. Det er altså mange måter innen ny reproduksjonsteknologi å få barn på, noen velger også å adoptere. Som nevnt tidligere er det i nyere tid åpnet opp for enslige adoptanter som vurderes på særskilt grunnlag, og det vurderes også nå om homofile skal kunne adoptere.

Adoptivfamilien er på samme måte som fosterfamilien et eksempel på et mer utradisjonelt omsorgsarrangement (Ulvik 2007). Ulvik (2007) har utforsket blant annet hvordan meningsdannelse skjer i omsorgsarrangementene og hvordan fosterforeldreskap utforskes som et generasjonsarrangement. Begrepet brukes da relasjonelt. Utformingen av relasjoner mellom foreldre og barn har variert gjennom historien i takt med synet på hva barn er og hva barndom skal være (Ulvik 2007: 27). I bøker fra 1900—tallet advares det for eksempel mot for sterke bånd til barna sine, da dette kunne svekke foreldrenes autoritet. Senere i samme århundre legges det derimot vekt på at foreldrene skal utvikle nære emosjonelle bånd til sine barn samtidig som de skal anerkjenne barnets autonomi. Dette er i tråd med en individualiseringsdiskurs. Synet på oppdragelse har med andre ord endret seg i takt med samfunnsutviklingen. Oppdragelsesidealene har gått fra autoritet til intimitet (Hennum 2002/2006; Ulvik 2007). Det kjærlighetsbaserte foreldreskapet er i følge Ulvik (2007) en kulturell idé, og ikke et universelt fenomen.

I en godkjenningsrapport av *adoptivforeldreskap* vil barnevernet være opptatt av motiver for adopsjonen og foreldre- barn relasjonen. Flere av spørsmålene er eksplisitt rettet mot

relasjonen mellom det kommende adoptivbarnet og foreldrene. Noen av spørsmålene er for eksempel; hvem av dere tok først initiativ til å adoptere? Hvor lang tid tok det for dere å bestemme dere? Eventuelt hvilke motforestillinger har dere til å adoptere? Videre skal det utredes om det ligger forventninger til barnet, om søkerne har realistiske forventninger som stemmer overens med barnets behov, og om dette kan forstyrre utviklingen av gode relasjoner mellom barn og foreldre under barnets oppvekst (Veiledningshefte, sosialrapporten 2008).

Å bli til foreldre

Familiemodellen fremstilles i dag som den mest egnede til oppfostring av selvstendige barn. Hennem (2002) omtaler den som ”forhandlingsfamilien”, en familiemodell som tar hensyn til at barn er individer med egne behov og rettigheter, med en stemme som voksne er pliktig å høre. I Norge er barnas rettigheter lovfestet bl.a. i barneloven av 1981 §§ 31 og 33, og på denne måten støtter lovverket utforming av forhandlingsfamilien som kulturell norm (Hennem 2002:71). Å være foreldre innebærer en rekke normative koder. Det handler blant annet om å være omsorgsfull, være kjærlig, og sette grenser for barnet. Dette styres i forhold til hva som er sosialt og kulturelt anerkjent innen diskursen om foreldreskap. Hvordan mødre eller fedre snakker om seg selv, kan vise seg ved hvordan de eksplisitt posisjonerer seg som subjekt i en diskurs om moderskap og faderskap. Ulike diskurser vil gi ulik betydning til fenomener som mann og kvinne, mor og far (Guldbrandsen 2006). Begrepet posisjonering er utviklet av Brownes Davies og Rom Harrè og viser til personers valg av plassering i forhold til tilgjengelige forståelsesmåter. Posisjonsbegrepet har paralleller til rollebegrepet. Til posisjoner og roller er det knyttet normer, forventninger og regler for atferd. Disse er et sett av muligheter for atferd, avhengig av rolleinnhaverens valg (Levin og Trost 2005). Med andre ord, hvilke forståelsesmodeller av foreldreskapet som er tilgjengelige for informantene i dette prosjektet (Sagatun 2008). Subjektposisjoner kan også brukes i tilknytning til posisjon og rollebegrepet. For eksempel når kvinner eller menn ses som mødre eller fedre i alle sammenhenger og av mennesker rundt seg. Kanskje også før de har fått barn, som i selve godkjenningprosessen når de skal vurderes som mødre og fedre (Neumann 2001). Begrepene posisjonering, rolle og subjektposisjon kan forstås innenfor sosialkonstruktivistiske perspektiver og viser til prosessen der ens identiteter og en selv som personer blir formet av sosiale og kulturelt tilgjengelige diskurser eller forståelsesmåter. Med posisjoneringsbegrepet sammen med diskursbegrepet mener Thorsen og Toverud (1998) at man har muligheten til å gripe gjensidigheten mellom kultur og individ (Thorsen og Toverud 1998; Sagatun 2008). I

diskursen utpekes noen posisjoner som individene kan innta, såkalte subjektposisjoner (Neumann 2001).

Foreldreskapets betydning blir synlig via moralske debatter om hva en familie er. Det har for eksempel vært debatt omkring hvem som har rett til å adoptere. Å gi homofile og lesbiske rettigheter på lik linje med heterofile, bryter med de hegemoniske forestillingene om hva en familie er (Bø og Olsen 2008). Å ha ansvar for barns sosiale og intellektuelle utvikling stiller store krav til foreldrenes samlede ressurser. De mange krav som stilles og den betydningen foreldreskapet tillegges, gjør det til noe mer enn bare et privat anliggende. Hennem (2002) skriver at foreldreskap er et fenomen omgitt av mange forskjellige diskurser. Diskurser om familie, diskurser om mor, om far, om barn, om ungdom, og om kjønn. De ulike diskursene gir fenomenet mening for den enkelte. I noen sammenhenger bekrefter de forskjellige diskursene hverandre, i andre utfordrer de hverandre. Avhengig av konteksten kan også noen diskurser være hegemoniske eller dominante over andre. Disse diskursene fremstår som ”sanne” eller ”sannere” enn andre (Hennem 2002: 90). Diskursen om foreldreskap preger barnevernets faglige premisser ved vurdering av adoptivforeldre i en søknadsprosess. Fenomenet er ikke entydig, noe som vil gi ulike variasjoner i forståelsen og utøvelsen av foreldreskap og familieliv. På tross av disse variasjonene i ulike praksiser, vil imidlertid diskursene henvise til noen retningslinjer og måter foreldreskap kan forstås på (Hennem 2002).

Det har skjedd store endringer i familiemønstre og synet på foreldreskap i Norge. Det formaliserte ekteskapet har mistet sin dominerende posisjon, og den monolittiske enheten mellom ekteskap og familie er brutt (Bø og Olsen 2008). At diskurser om ekteskapet og familie ikke er sammensvevd på samme måte som tidligere, viser seg for eksempel ved homofile eller lesbiske familieformer (Bø og Olsen 2008). Innen adopsjonsfeltet har det også skjedd store endringer, enslig forsørgere kan for eksempel adoptere. I adoptivfamilien som enhet står ekteskapet imidlertid som en premiss for å bli godkjent som foreldre. Et av godkjenningskriteriene er at søkerne må være gift. Vurderingen av paret som familie blir ikke gyldig før en har inngått ekteskap. Dette er ikke nødvendigvis gitte krav fra norsk lovgivning, men klare føringer fra giverlandet før de vil oppgi et barn for adopsjon.

2.3 Utviklingspsykologi

Det finnes mange utviklingspsykologiske perspektiver, og noen av de teoretiske perspektivene har tydeligere forbindelser mellom seg enn andre. Det som imidlertid er felles, er at de ”springer ut av sin tid”. Utviklingspsykologisk teori ligger ofte til grunn i anvendte perspektiver og ulike praksiser, uten at dette alltid gjøres tydelig (Gulbrandsen 2006). En vet ikke alltid hvor dagliglivets tankemodeller stammer fra. De ”hverdagsteoriene” som er utbredt i et samfunn betegnes dermed som folkepsykologi. Folkepsykologi er en sammenkobling av kunnskap fra den vitenskapelige psykologien på den ene siden og ”sunn fornuft” samt dagliglivets erfaringer på den andre (Bruner 1990 i Gulbrandsen 2006). Innenfor utviklingspsykologiens omfang finnes det imidlertid et stort antall teorier og faglige perspektiver som sier noe om hvordan barn er og hvordan gode foreldre skal være (Gulbrandsen 2006: 14, 15). Et slikt faglig mangfold viser seg å være nyttig. Det hjelper oss blant annet med å bli mer bevisste på hvordan vi observerer og systematiserer våre erfaringer. Det bidrar også til å forstå verden på forskjellige måter. Utviklingspsykologi opptar både utviklingsresultater og utviklingsprosesser. Det handler for eksempel om hvordan barnet på ulike alderstrinn framtrer og hva man kan forvente av barnet når det når en viss alder (Gulbrandsen 2006).

I et voksen- barn forhold er det de voksne som er ansvarlig for relasjonenes utforming. De voksne må ta ansvar for hvordan de forholder seg til barnets væremåter og hvordan de lar det utforme seg. Men hvor viktig er samspillet og omsorgen fra våre første erfaringer i livet for den senere utviklingen? Adoptivbarn bytter omsorgsbasis i det de adopteres til Norge. Enten de har vært hos biologisk mor, fosterforeldre eller barnehjem. I denne sammenheng fokuseres det på tilknytning som er en del av utviklingspsykologien. Tilknytningsteori er brukt og referert til innen adopsjonsfeltet. Med tilknytning menes det at mennesker knytter følelsesmessige bånd seg i mellom (Carli og Dalen 2006). Det råder en enighet om at tidlige erfaringer i livet har stor innflytelse på den videre utviklingen, og at negative opplevelser som starter tidlig i livet og varer over tid, kan få uheldige konsekvenser også på sikt (Rye 2002). Selv om adoptivbarnet har en brutt tilknytning bak seg, blir adoptivforeldrene, ofte omtalt som barnets signifikante andre¹³, de personene som barnet etter hvert knytter seg til.

¹³ De nærmeste personene i barnets liv, blir de *betydningsfulle* for barnet. De personene som er betydningsfulle for oss, kalles ofte for *signifikante andre* (Sullivan 1953 i Helgeland 2009).

John Bowlbys ([1969] 1998) var en av de første som studerte småbarns reaksjoner på atskillelse fra foreldrene (Guldbrandsen 2006). Bowlby ([1969]1998) var tidlig ute med å utviklet en teori om barns tilknytning. Gjennom å knytte bånd til andre opplever barnet en følelse av trygghet. Denne tryggheten vil igjen føre til at barnet på sikt utvikler tillit til sine omgivelser (Bowlby [1969] 1998). Utvikling av tilknytning gjennomløper bestemte faser og viser et mønster av individuelle forskjeller som er felles for alle barn, uansett kulturell bakgrunn (Guldbrandsen 2006). Bowlbys tilknytningsteori og videreutviklingen av denne, er et vesentlig bidrag til forståelsen av sammenhengen mellom menneskets tidlige omsorgserfaringer og dets senere personlighetsutvikling (Guldbrandsen 2006). For adoptivforeldre er denne kunnskapen viktig når de skal overta omsorgen for et barn med ukjent erfaring fra den første fasen i livet. Det er av stor betydning at adoptivforeldrene innehar en viss kunnskap om barns tilknytning. Teorien om tilknytning er dog ikke entydig. Judy Dunn (1993) er en av de som har løftet frem kritiske bemerkninger til forskning om tilknytning. Hun påpeker at det blir for enkelt å beskrive en omsorgsrelasjon langs en enkelt dimensjon med grader av avhengighet og trygghet. Hennes forskning viser at det er komplekst fordi forholdet mellom mor og barn. Det kan variere med hensyn til grad av utveksling av følelser, grad av delt humor og latter, grad av åpenhet og utlevering av følelser. Det varierer også med grad av tematisk sammenheng i deres interaksjon slik at de opprettholder en ”rød tråd” i sin kommunikasjon, samspill og lek samt hvor mye tid mor og barn tilbringer sammen og hvordan denne tiden er. Dunn (1993) påpeker at dette er viktige dimensjoner i relasjonene mellom omsorgsgiver og barn som har vært ignorert i tilknytningsteorien (Dunn 1993 i Guldbrandsen 2006: 283). Adoptivbarn kommer til Norge med ulik alder og til forskjellige familier. Familiene er, som jeg skriver om i denne oppgaven, godkjent som foreldre og skal være ”gode nok”. Barnet kan ha opplevd separasjon fra biologisk mor som representerte en tidlig tilknytning for barnet, og skal så utvikle nye bånd til adoptivfamilien som blir en senere tilknytning i barnets liv. Barnets første erfaring kan være en lite tilfredsstillende tilknytning og kan føre til at barnet blir ukritisk i kontakten med andre voksne, eller at det blir ute av stand til å kjenne på sine egne behov (Carli og Dalen 2006). Det stiller med andre ord krav til adoptivforeldre om at de må kunne være forberedt på å takle en slik situasjon. Selv om manglende eller ”utrygg” tilknytning hos små barn kan gi en indikasjon på relasjonsproblemer senere i livet, betyr ikke dette at alle adopterte utvikler tilknytningsforstyrrelser. Bildet er nyansert og barn er forskjellige. Adoptivforeldre må imidlertid godkjennes etter visse krav for å sikre at de skal kunne ivareta det barnet som kommer med dets eventuelle problematikk.

2.4 Kulturpsykologi

Parallelt med de dominerende utviklingsteoriene har det lenge eksistert alternative modeller, herunder kulturpsykologien. En kulturpsykologisk forståelse er forankret i utviklingspsykologien. Mead (1972) og Vygotskij (1978) er eksempler på teoretikere som begge har forståelse av individet som grunnleggende sosialt og hvor interaksjonen med andre mennesker betraktes som en forutsetning for individuell utvikling (Mead 1972; Vygotskij 1978 i Gulbrandsen 2006).

Et kulturpsykologisk perspektiv er ikke en enhetlig og fasttømret teori, men mer en faglig metaposisjon (Gulbrandsen 2006: 247). Innenfor en kulturpsykologisk tradisjon ser man på mennesket som grunnleggende sosialt, og utvikling må derfor forstås som prosesser med utspring i forholdet *mellom* mennesker mer enn prosesser inne i mennesket (Gulbrandsen 2006: 253). Et kulturpsykologisk perspektiv er uttrykk for en sosialkonstruktivistisk tenkning. Kulturpsykologi rommer to begreper; kultur og psykologi. Psykologi blir ofte definert som læren om sjelen. Kort sagt representerer sjelen eller sinnet en helhetlig tenkning om både tanker og følelser. Kultur er også et komplisert fenomen og kan ikke forklares gjennom enkle definisjoner (Gulbrandsen 2006). Med kultur menes et bestemt system av meningssammenhenger, et univers av mening som ordner og gir form til menneskelig erfaring og virkelighet (Gulbrandsen 2006). Kulturpsykologien gjøres gjeldende som en del av barnevernets kunnskapsgrunnlag i vurderingen av adoptivsøkere i sosialrapporten. I rapporten er en opptatt av det relasjonelle, parforholdet, relasjonen til det kommende barnet, til søsken og til foreldrene, med andre ord flere forskjellige aspekter. (Veiledningshefte, sosialrapporten 2009). Vurderingsgrunnlaget i barnevernet bygger blant annet på en tenkning om at mennesket er grunnleggende sosialt, og relasjonene mellom menneskene blir dermed noe av det elementære. I tråd med en sosialkonstruktivistisk tilnærming er våre oppfatninger preget av eget ståsted og ulike typer kunnskap. Ved hjelp av tilgjengelige historier om det å være mann, kvinne, mor eller far, skaper vi kontinuerlig mening med våre erfaringer (Sagatun 2008). Thorsen og Toverud (2002) skriver at kulturpsykologien skal gjøre oss i stand til å utforske og forstå psykologiske fenomener på en ny måte. En er opptatt av å forstå endring, bevegelse, prosess og det motsetningsfylte. Diskursbegrepet og diskursanalytiske framgangsmåter kan være nyttig hjelpemidler for å forstå sammenhengen mellom individer og kulturell kontekst, og i denne oppgaven benyttes nettopp den koblingen. En fjerner seg imidlertid fra diskursbegrepets opphav i lingvistikk, dette kommer jeg tilbake til i kapitlet

om diskurs. I dag anvendes diskursanalyse innen mange fagområder og er en fellesbetegnelse for mange framgangsmåter (Thorsen og Toverud 2002: 17, 21).

Utgangspunktet for kulturpsykologien er en forståelse av person og samfunn som gjensidig konstituerende. Det dreier seg altså ikke om atskilte og selvstendige enheter som påvirker hverandre, men om fenomener som ikke kan tenkes uavhengig av hverandre (Sagatun 2008: 15). I kulturpsykologien er det få fasitsvar, men ved å se på flere ulike faglige perspektiver, skaffer en seg nødvendige analyseredskaper (Guldbrandsen 2006). Barnevernsarbeid på lik linje med all menneskelig samhandling er komplisert, relasjonelt og kontekstuelt (Sagatun 2008). Mye av den kunnskapen barnevernet anvender er forankret i en kulturpsykologisk retning. Utgangspunktet innenfor denne tradisjonen er nemlig opptatt av en forståelse av person og samfunn som gjensidig konstituerende (Sagatun 2008: 22). Med andre ord, "person i situasjon", som Irene Levin (1994) skriver om i Boken "Hva er sosialt arbeid". Det handler både om individet og om samfunnet som utgangspunkt, ikke at det ene utelukker den andre. Med andre ord, forholdet mellom personen og dens omgivelser (Levin 1994). I en sosialrapport er områdene som skal utredes omfattende og i tråd med denne todelingen som berører kompliserte, relasjonelle og kontekstuelle områder. Det krever en forståelse av egen rolle og kompetanse samt en bevissthet rundt faglige referanseramme. Barnevernets kunnskapsgrunnlag er preget av ulike hegemoniske forståelsesmåter og diskurser om ulike fenomener som jeg i det følgende vil drøfte mer inngående.

Innenfor kulturpsykologien har det utmerket seg to dominerende retninger. Det ene omtales som praksisteori og den andre som diskursive teorier. Praksisteori, også kalt virksomhetsteori, handler om at det legges vekt på at barnet kommer inn i en sosial verden som allerede er utformet gjennom historiske og kulturelle prosesser. Diskursive teorier, som jeg vil redegjøre for i det følgende, henviser til de meninger og virkelighetsoppfatninger som formidles indirekte gjennom den måten vi bruker språket på i praksis.

2.5 Diskurs

Diskurs er et mye anvendt begrep og benyttes ofte i vitenskapelig tekster, men uten noe nærmere bestemmelse av innholdet. Diskurser er en bestemt måte å tale om eller forstå verden på. Diskurs kan ha forskjellige betydninger, men som oftest dekker ordet en ide om at språket er strukturert i forskjellige mønstre som gjenspeiles i det vi uttaler. *Diskursanalyse* er

tilsvarende analysen av disse mønstrene (Jørgensen og Philips 1999: 9). Eksempler på dette kan være når vi snakker eller uttaler noe som passer inn i for eksempel en medisinsk eller politisk diskurs. En diskurs er altså helheten av betydningsfulle og maktkonstituerende faktorer som til sammen skaper et sammenhengende rammeverk for hva som kan sies om et gitt fenomen (Jørgensen og Philips 1999). I denne sammenheng hva som kan sies og hvordan det tales om foreldreskapet og familieliv.

Det er forskjell på en analyse av diskurser og diskursanalyse. *Analyse av diskurser* refererer til de identifiserte diskurser som folk uttaler. Det som kalles metafortelling, eller ”de store fortellingene”, er det Michel Foucault definerer som diskurser eller kunnskapsregimer (Foucault [1970] 1999; Jørgensen og Philips 1999). Foucault regnes av mange som grunnleggeren av diskursbegrepet. Hans forståelse tar utgangspunkt i diskursene, og undersøker folks forståelse av verden igjennom dem. *Diskursanalyse* fokuserer på hvordan tekst og tale er organisert retorisk i den sosiale interaksjon og underbygger bestemte konstruksjoner av den sosiale verden (Jørgensen og Philips 1999). Det er vanskelig å få tak i hva en diskurs egentlig innebærer, fordi det er mange måter å forstå hva en diskurs er, hvordan de fungerer, og hvordan man gjennomfører en analyse av dem. I denne oppgaven har jeg fordypet meg i en måte å forstå diskurser på innefor den kulturpsykologiske tradisjonen. Jeg forsøker å gå fra å analysere tekstene i intervjumaterialet til å analysere diskursene ”bak” utsagnene. Det vil si det som blir synlige i en nærlesing av datamaterialet. Jørgensen og Philips (1999) skriver at i en diskursanalyse eller som en diskursanalytiker, er ønsket å komme ”bak om” diskursen i analysen. Finne ut hva som egentlig menes og hvordan virkeligheten egentlig fremstår bak diskursen. Diskursbegrepet rommer både diskurser som skapes og endres i hverdagslivets praksiser, og de mer abstrakte diskursene som omtales som ”de store linjene” (Jørgensen og Philips 1999:30). *Diskurspsykologi* baserer seg på sosialkonstruktivistiske premisser. Selvet er ikke isolert, men kan forstås som sosialt. Et fokus i mange empiriske studier, handler om hvordan identiteter oppstår, forhandles og omformes i sosiale praksiser. I diskurspsykologien oppfatter man identitet som diskursive og det kan derfor forstås på mange måter. Det betyr for eksempel at ”foreldreidentiteten” eller ”adoptivforeldreidentiteten” er et produkt av en blanding av flere diskurser. Selv om diskurspsykologien fokuserer på folks konkrete hverdagslivspraksiser, impliserer den hele tiden større samfunnsmessige struktureringer av diskurser (Jørgensen og Philips 1999). I tråd med en sosialkonstruktivistisk tenkning, som jeg har vært inne på tidligere, forstås verden som et produkt av historiske og kulturelle spesifikke oppfattelser av verden. De skapes og

oppretholdes gjennom sosial interaksjon mellom mennesker i hverdagen (Jørgensen og Philips 1999). I diskurspsykologien skaper diskursene en verden som ser virkelig ut for den det gjelder. Adoptivforeldrenes oppfattninger om foreldreskapets betingelser blir et resultat av en ”riktig” diskurs som de derfor posisjonerer seg innenfor. Barnevernet godkjenner på lik linje foreldrene fra et utgangspunkt, eller en diskurs, som angir hva det vil si å være foreldre.

Selv om diskursanalyse kan brukes på mange forskjellige områder, kan den ikke settes inn i en hvilken som helst teoretisk ramme. Det er avgjørende at man ikke bruker diskursanalysen som analysemetode løsrevet fra det teoretiske og metodologiske grunnlaget (Jørgensen og Philips 1999). I følge Foucault ligger makten i språket, i diskursen. Han blir derfor ofte plassert innenfor poststrukturalismen fordi denne tilnærmingen er opptatt av at vår forståelse av verden finnes i språket (Haavind 2000: 60). Diskurser er noe uttalt eller nedskrevet som ikke kan trekkes tilbake. Diskurs er ikke bare lingvistikk, men det er også handling. Innen poststrukturalistisk tenkning har språket en egen eksistensform. Språket danner mening og har dermed makt. Noen meninger får derfor forrang i det diskursive feltet (Sagatun 2008: 12). Maktaspektet spiller derfor en sentral rolle innen diskursanalyse. Foucault mente at diskurser skaper prosedyrer for ”å stenge den andre ute” (Foucault [1970] 1999). Foucault mente at individet er fanget i og formet av diskursene. En diskursanalyse kan avsløre maktrelasjoner. Det handler om måter å forstå verden på gjennom betydningssystemer som kan forstås som en maktstruktur. En kan for eksempel se på hvordan individ selv tar i bruk eksisterende rådende diskurser som de plasserer seg innenfor, hva som er tiltatt og ikke tiltatt innenfor den enkelte diskursen. Foreldrene i denne studien forhandler og posisjonerer seg innenfor flere diskurser. For eksempel innenfor det såkalte ”vanlig” eller ”normale” foreldreskapet, innenfor diskurser om moderskap og faderskap, og de referer til en diskurs om barnets beste.

2.5.1 Diskurs om foreldreskap

Det vil eksistere rådende diskurser om foreldreskap innenfor et hvert samfunn. En implisitt kunnskap om hva foreldreskap innebærer, påvirkes fra ulike diskurser om foreldreskap. Begrepet *foreldreskap* kan tolkes i tråd med Foucaults tenkning, som historisk, kulturelt og sosialt konstruert og noe som kan endre seg med tiden (Foucault [1970] 1999). Dette innebærer en normativ oppfatning av hva foreldreskap er og hvordan foreldre skal være. Via de regionale rettingslinjene for sosialrapporten som barnevernet anvender under godkjenningsintervjuet, er det visse argumenter for hva som er ”godt nok” foreldreskap som

ligger til grunn i vurderingsgrunnlaget. Det er språklig artikulerte føringer nedfelt i retningslinjene for utredning av adoptivsøkere. Disse føringene spiller en sentral rolle i utformingen av rapporten, blant annet hva som skal vektlegges. Med språklig artikulering får innholdet makt og blir dermed allmenne regler for hva som er ”riktig” foreldreskap. ”Riktig” og ”galt” foreldreskap blir derfor to diskurser. Dette er diskurser jeg vil se nærmere på i analysen.

Det skilles mellom sosialt og biologisk foreldreskap (Howell 2006; Ulvik 2006; Follevåg 2007; Huse 2008). Med et biologisk foreldreskap, blir en ikke stilt overfor de samme kriteriene eller de samme spørsmålene som adoptivforeldre ved et formelt godkjenningssamtale ved adopsjon. Vi spør for eksempel ikke vordende biologiske foreldre om deres inntekt, overvekt/livsstil eller hvordan barndommen har preget vedkommende i dag. For adoptivforeldre derimot, blir en stilt overfor en rekke spørsmål om økonomisk status, livsstil og foreldrerollen. Det råder dermed to typer diskurser. Diskursen om biologisk foreldreskap og diskursen om foreldreskap som adoptivforeldre. Biologisk foreldreskapet blir normalen og overstyrende i det diskursive feltet, mens adoptivforeldrene blir avviket. Diskursen om biologisk foreldreskap blir dermed styrende for godkjenningssamtalene fordi adoptivforeldre representerer avviket. Denne diskursen vil ikke bli diskutert ytterligere i denne oppgaven, da materialet har gitt meg andre diskurser informantene har vært opptatt av.

Det eksisterer i ulike samfunn en salgs nivåforskjell diskursene imellom. Det er diskursene som *artikuleres* i løpet av en dag, for eksempel i dagligdagse samtaler, ved at de snakkes om, en gjentar dem eller omformer dem (Foucault [1970] 1999). Det finnes diskurser som alltid *er* sagte, *forblir* sagte og som fremdeles *sies*. Det er for eksempel de religiøse eller juridiske tekstene. Med andre ord tekster med en viss status som er nedskrevet. Slik jeg oppfatter Foucault er dette eksempel på visse diskurser som har forrang fremfor andre. I forhold til de faglige premissene barnevernet bygger sine vurderinger på, kan det være fruktbart se på de regionale retningslinjene som en toneangivende diskurs for riktig og galt foreldreskap. Det er artikulerte, normgivende føringer for hva som er godt foreldreskap, med kriterier for å bli godkjent som foreldre. Saksbehandler blir påvirket eksplisitt i sitt vurderingsregister via et sett kriterier som må følges, og implisitt via diskurser. Foreldrene selv kan også posisjonere seg som subjekter innenfor en eller flere diskurser. En mor eller far posisjonerer seg for eksempel innenfor en diskurs om moderskap eller faderskap og innenfor retningslinjene som representerer en annen type diskurs. I likhet med Foucaults diskursteori (1999) og en

diskurspsykologisk orientering, kan vi anta at det er flere diskurser som sirkulerer og påvirker hverandre på samme tid (Guldbrandsen 2006). Hvilke diskurser som er gyldige i barnevernet blir synlig gjennom hvilken foreldrediskurs som reflekteres igjennom retningslinjene.

Kravene eller kriteriene viser til de normative og gyldige diskursene. Barnevernet sitter med en makt når de vurderer foreldrene. Spørsmålene i malen er preget av et kontrollaspekt og bunner i et premiss om barnets beste. Det er hensynet til barnets beste som er utgangspunkt for om en adopsjon skal gjennomføres (Veiledningshefte, sosialrapporten 2008). Det er derfor barnevernets ansvar å godkjenne foreldre som skal være til barnets beste.

2.5.2 Diskurs om barnets beste

Det finnes flere diskurser om barn og om hva som omfattes som godt foreldreskap. Disse diskursene oppnår en viss makt siden det argumenteres med ”barnets beste”. Barnets beste ligger som premiss i det moderne foreldreskapet (Hennum 2006) og adoptivforeldre velges på bakgrunn av at foreldrene er *gode nok* og at adopsjonen er til det beste for barnets. I vår kultur tas det for gitt at foreldre som utøver omsorg, skal dekke barns primære behov som stell, mat og klær. Videre tas det for gitt at foreldre forsørger sine barn økonomisk, slik at barn ikke behøver å arbeide (Hennum 2006). Dette er implisitte føringer i henhold til barnets beste. Andenæs (2005) påpeker hvor risikabelt det er å argumentere mot noe som er best for barn, siden *barns beste* både har høy moralsk legitimitet og framstilles som det er vitenskapelig basert (Andenæs 2005 i Hennum 2006: 51). Det hviler en oppfatning av hva som utgjør barnets beste, preget av tid og sted. Dette er også et produkt av sosiale prosesser (Howell 2004). Som nevnt tidligere reflekterer både barnekonvensjonen og Haagkonvensjonen et moderne, vestlig syn på barndom og barns behov. Diskursen om barnets beste er derfor forankret i verdier som bygger på kjernefamiliens status. Den reflekterer universelle ideer og verdier om barndom, familieliv og hvordan barn skal behandles i Norge (Howell 2004).

2.6 Kjønnsteori

Et kjønnsperspektiv tar utgangspunkt i at kjønn blir til i ulike menneskelige relasjoner. Kjønn preger også situasjoner og kan derfor forstås som et perspektiv som en ser og forstår verden ut fra. Dette kan åpne opp for problematisering av tilsynelatende kjønnsnøytrale områder som for eksempel kjønne forskjeller i opplevelsen av godkjenningsprosessen (Sagatun 2008:21). Menn og kvinner kan ha ulike oppfatninger i forhold til det å være foreldre. De kan også ha

ulike oppfatninger av for eksempel mors og farsrollen. Kunnskap om kjønnede forskjeller blir ofte implisitt kunnskap fordi den er vanskelig å oppdage (Guldbrandsen 2006). Kjønn er et meningsinnhold og det betyr at kjønn fungerer som et betydningssystem, altså hvordan menn og kvinner forstår hverandre og seg selv, og på den måten skaper mening i den virkeligheten de lever i (Haavind 2002). I oppgavens sammenheng fokuseres det på hvordan adoptivmødre og -fedre forstår sine roller og skaper mening i sin tilværelse og i relasjon til hverandre.

Samfunnsvitenskapelig teori om kjønn tar utgangspunkt i begrepet kjønnsroller. Med det begrepet blir det mulig å referere til kjønn som noen sosialt formet og ikke biologisk bestemt. Harriet Holter var en vesentlig person innenfor norsk kjønnsforskning. Hun var opptatt av ulike posisjoner i samfunnet og at det til hver posisjon er knyttet normer eller forventninger som angir hvordan personen skal handle (Lorentzen og Mühleisen 2006). For eksempel ulike roller innen familien. Haavind (2002) skriver at en måte å forholde seg til kjønn på, er å studere hvordan kvinner og menn er. Det kaller hun for kjønn som forskjell. Den andre måten ser etter kjønn som det meningsinnholdet kvinner og menn spiller ut i forhold til hverandre. Dette kaller hun derfor kjønn som samspill. I analysen av mitt materiale forholder jeg meg til begge måter å forstå kjønn på. Både hvordan forskjellen på adoptivmødrene og fedrene blir synlig i sine forskjeller av å være mann og kvinner, og hvordan de forstår hverandre og sin egen væremåte (Haavind 2002). Begrepet foreldre oppfattes generelt som kjønnsnøytralt (Hennum 2006). Det er et begrep som ekskluderer kjønnede forskjeller ved at det inkluderer både mødre og fedre.

Det som gjør tolkning interessante og betydningsfulle faglig sett er at de er generative. Det vil si at de overskrider det man har tenkt før, samtidig som det i ettertid virker ganske innlysende (Haavind 2002). Foucault ([1970]1991) er en sentral person også i kjønnsteoretisk sammenheng. Det er de historiske formede måtene å omtale den sosiale verden rundt oss på som er Foucaults interessefelt. Det er disse prosessene han kaller diskurser (Lorentzen og Mühleisen 2006). Det blir derfor interessant å se på diskursen og moderskapet og faderskapet i denne oppgaven. Kjønn har ikke vært tematisert spesielt mye innen adopsjonsfeltet og ikke i forbindelse med godkjenningprosessen. Det er likevel trolig at det finnes forskjell på kjønn her som på så mange andre områder.

Kapittel 3. Metode

I dette kapitlet redegjøres det for den metodologiske tilnærmingen til oppgaven. Hensikten er å tydeliggjøre ulike begrunnelser i forhold til metodiske valg, gi en beskrivelse av fremgangsmåten samt en redegjørelse for komplikasjoner underveis i forskningsprosessen. Det vil også bli gitt en presentasjon av tilgangen til feltet, utvalget og informantene. Videre beskrives prosessen under bearbeidingen og presentasjon av materialet. I det følgende presenteres blant annet utvelgelsen av informanter, utarbeidelsen av intervjuguiden samt erfaringer fra selve intervjuet. I kvalitativ forskning er det viktig med en grundig redegjørelse for hvilke utvalg resultatene bygger på (Kvale 2002). For å kunne si noe om valgene gjort i forbindelse med utvalget og oppgaveprosessen, må det redegjøres for et mer overordnet formål med studien.

3.1 Valg av metodisk tilnærming

Formålet med denne masteroppgaven er å øke kunnskapen om adoptivforeldres møte med godkjenningsprosessen ved utenlandsadopsjoner. Videre retter oppgaven søkelyset på kunnskapsgrunnlag og de faglige betingelsene som inngår i barnevernets vurderinger av adoptivforeldres foreldrekompetanse. Et samlet formål og hensikt med undersøkelsen er å utvide kompetansen innen det sosialfaglige feltet knyttet til adopsjon. For å innsikt i denne kunnskapen har jeg valgt en kvalitativ tilnærming.

Masteroppgaven er tilknyttet forskningsprosjektet ”Internasjonalt adoptivbarns sosiale utvikling” som er et stort kvantitativt forskningsprosjekt. I oppstarten av arbeidet med masteroppgaven, var jeg inne på tanken å belyse tematikken ut fra en mer kvantitativ tilnærming. Det aktuelle forskningsprosjektet handlet imidlertid om adoptivbarnas sosiale utvikling og ikke foreldrenes erfaringer i adopsjonsprosessen. I møte med adoptivfamiliene i prosjektet, dukket det opp flere spørsmål og problemstillinger knyttet til godkjenningen. Valget ble derfor å benytte en kvalitativ tilnærming og intervju noen av foreldrene som inngår i det pågående prosjektet om deres opplevelser av adopsjonsprosessen.

Etter gjennomlesning av mye litteratur om utenlandsadopsjon, sto temaet kjønn frem som et lite utforsket område. Med en kvalitativ tilnærming ble det derfor naturlig å få belyst dette området nærmere. For å kunne si noe om eventuelle kjønnede forskjeller, valgte jeg tre informanter av hvert kjønn. For at informantene ikke skulle kunne kjenne seg igjen i

materialet ved at de er ektefeller, og forteller om hverandres familieforhold, var det hensiktsmessig at mødrene og fedrene ikke tilhørte samme familieenhet. Informantene snakket derfor om seks forskjellige erfaringer knyttet til godkjenningprosessen.

Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelse av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet. Et forskningsintervju baseres på dagliglivets samtale og er en profesjonell samtale. Intervjuet har som formål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden¹⁴ med hensikt å fortolke betydningen av de beskrevne fenomener (Kvale 2002). I denne oppgaven er den overordnede problemstillingen hvordan adoptivforeldrene forstår godkjenningprosessen og hvordan mødre og fedre posisjonerer seg selv som foreldre. I den forbindelse rettes søkelyset mot tema foreldreskap.

Det er mange filosofiske posisjoner og innfallsvinkler som er relevant for intervjuforskning, som for eksempel postmoderne tenkning, hermeneutikk, fenomenologi og dialektikk (Kvale 2002). Mitt vitenskapsteoretiske ståsted i oppgaven retter seg imidlertid mer i en sosialkonstruktivistisk og poststrukturalistisk tenkning. I poststrukturalismen oppfattes resultater som kunnskapsforslag mer enn som absolutte påstander og sannheter (Søndergård 2001). Både forskningsintervjuet og diskursen ser samtalen som tilgang til kunnskap (Kvale 2002). Språket konstituerer virkeligheten, det vil si at hver og en konstruerer virkeligheten på sin egen måte igjennom språket. I intervjuforskning er språket både et intervjuerskap og gjenstand for fortolkning i form av bånd og utskrifter (Kvale 2002). Mer om lydopptak og transkribering senere i kapittelet.

3.2 Tilgang til feltet

I arbeidet med forskningsprosjektet ”Adopterte barns sosiale utvikling” fikk jeg direkte kontakt med en del adoptivfamilier. Dette ga meg en unik anledning til å bli kjent med adoptivforeldre, og hva en godkjenningssprosess omfatter. Det var også gjennom forskningsprosjektet jeg fikk tilgang på informantene. Forskningslederen tok kontakt med de utvalgte familiene og sendte ut forespørsel til dem, om å delta i mitt masterprosjekt i tillegg til studien de allerede var med i. Valg av informanter er et særlig viktig tema innenfor kvalitativ intervjuforskning. Det må tas stilling til hvem som skal intervjues, hvor mange og etter hvilke

¹⁴ Livsverden omfatter personens opplevelse av sin hverdag og hvordan vedkommende forholder seg til denne. (Kvale 2002).

kriterier de skal velges ut. I et masterprosjekt kan det ikke være for mange informanter på grunn av oppgavens omfang. Både gjennomføringen og bearbeidingen av intervjuene har vært en tidkrevende prosess.

3.3 Utvalg av informanter

Det endelige utvalget består av tre mødre og tre fedre tilhørende seks forskjellige familier. Informantene representerer en relativt voksen gruppe førstegangsforeldre, med kvinner og menn i alderen 35-45 år. De har alle forskjellige utdanninger.

3.3.1 Inklusjonskriterier

Informantene i prosjektet omfatter både adoptivmor og adoptivfar, men de bor ikke i samme familieenhet. Adoptivforeldrene må ikke ha biologiske barn, og de må være førstegangsadoptanter. De skal ha bare ha vært igjennom en godkjenningsprosess som de kan se tilbake på og vurdere. Som tidligere nevnt har informantene uttalt seg om godkjenningsprosessen i den kvantitative delen av forskningsprosjektet ”Adopterte barns sosiale utvikling”. Samtlige av de utvalgte adoptivforeldre har vurdert prosessen til å være tilfredsstillende. Som tidligere nevnt er jeg også opptatt av kjønnsperspektivet og derfor var det viktig at utvalget besto både av menn og kvinner. Informantene må bo i Oslo eller Akershus. Kriteriet er satt på bakgrunn av praktiske årsaker ved gjennomføring av intervjuene og fordi informantene skal være knyttet til et større tettsted med mest mulig like omgivelser.

3.4 Intervjuprosessen

Det er flere momenter i en intervjuprosess som tar tid. Alle prosjekter som inneholder sensitive opplysninger må meldes til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Behandlingstiden hos NSD for dette prosjektet tok mellom fire og fem uker. I forhold til denne søknad, måtte anonymisering og oppbevaring av intervjuutskriftene vurderes. Det skal utarbeides et informasjonsskriv som sendes ut til informantene med en samtykkeerklæring før det kan tas kontakt med familiene. Dette skrivet ville NSD også vurdere før det kunne sendes ut til de respektive informantene. Prosjektet ble til slutt godkjent uten anmerkninger fra NSD. Videre i prosessen skal det utarbeides en intervjuguide med spørsmål som er relevante for å kunne få svar på problemstillingene i prosjektet.

3.4.1 Intervjuguide

Utgangspunktet for temaene i intervjuguiden har vært problemstillingen med tilhørende underspørsmål. Under utarbeidelsen av selve spørsmålene i guiden, har det halvstruktureerte intervju fungert som modell. For den halvstruktureerte intervjuformen inneholder intervjuguiden en grov skisse over emner, samt forslag til spørsmål (Kvale 1997). Intervjuguiden i denne studien var delt inn i temaer med påfølgende spørsmål. Et forskningsintervju foregår nesten som en vanlig samtale, men med et bestemt formål og struktur (Kvale 1997). Jeg opplevde å følge informantens fortelling der det var naturlig, og la dem snakke fritt. Flere ganger ba jeg dem utdype nærmere hvis de kom inn på temaer jeg hadde med i intervjuguiden. Samtidig forsøkte jeg å holde fokus slik at alle områdene i intervjuguiden ble dekket. Områdene omhandlet tema omkring adopsjon, om foreldreskap og naturligvis en del spørsmål i tilknytning til godkjenningprosessen.

Det var interessant og se hvordan noen spørsmål fremsto som særlig viktige for informantene. For eksempel ble det trukket frem ulike erfaringer ved samtalen med saksbehandlere. Blant annet vektingen av temaer de ble spurt om. Noen måtte fortelle utdypende om familieforhold og til tidligere erfaringer i livet, mens andre ble bedt om å reflektere inngående om parforholdet. De seks informantene hadde alle svært ulike erfaringer i møte med barnevernet. Samtidig var det lærerikt å erfare hvordan noen områder virket vanskeligere å snakke om enn andre. For eksempel tema barnløshet, erfarte jeg som et privatanliggende, i større grad enn å snakke om erfaringer rundt adopsjonen. Det var utfordrende for meg som intervjuer å tilnærme meg områder som barnløshet, begrunnelser for adopsjon og hvem som oppfordret til å adoptere. Flere ting var det også greiere å spørre kvinnene enn mennene om. For eksempel årsaker til barnløshet og hvorfor de valgt å adoptere. Kvinnene snakket mer åpent om dette enn det jeg oppfattet at mennene gjorde. Kjønnede forskjeller ble tydelig for meg i intervjusituasjonen; i møtet med menn og kvinner i forhold til de samme spørsmålene. Det oppsto derfor ulike erfaringer knyttet til kvinnene og mennene. Kjønn som er et eget tema i problemstillingen og videre i analysedelen, valgte jeg imidlertid ikke å spørre direkte om. Kjønn ønsket jeg å lete frem i materialet ved å se etter kjønnede forskjeller i funnene mine. Kjønnede forskjeller ble imidlertid tydelig for meg i intervjusituasjonen. Et kjønnsperspektiv tar utgangspunkt i at kjønn blir til i ulike menneskelige relasjoner. På den måten kan en vise hvordan kjønn preger situasjoner. Det vil si hvordan en ser og forstår verden og åpner opp for en problematisering av tilsynelatende kjønnsnøytrale områder (Sagatun 2008).

3.4.2 Selve intervjuet

Tre av intervjuene ble utført hjemme hos informantene, to ble foretatt på høgskolen og et ble gjennomført på kafé. Alle intervjuene ble tatt opp på diktafon og varte mellom en og en halv time. Kvale (2002) lister opp visse føringer for hvordan gjennomføre et godt intervju.

Intervjuene ble derfor forberedt og lagt opp etter lignende prosjekter og metodebøker for kvalitativ metode. Det ble utført et prøveintervju med noe bearbeiding av spørsmålene i intervjuguiden i etterkant. Etter mye erfaring med intervjuing i forskningsprosjektet, opplevde jeg å være godt forberedt til oppgaven som intervjuer.

Intervjusituasjoner kan også være preget av kjønnsdikotomisering ved for eksempel at en kvinnelig forsker intervjuer en mannlig informant (Thagaard 2009). Litteratur om intervjuforskning er preget av betydningen mellom forsker og informant og særlig fokusert på innvirkningen forskerens kjønn kan ha (Thagaard 2009). Hvordan preges datainnsamlingen av at forsker og informant har samme kjønn, eller at den ene er kvinne og den andre er mann (Thagaard 2009). Kan det være vanskeligere å snakke om årsaker til barnløshet med henholdsvis kvinner og menn? Dette hadde jeg hadde reflektert over i forkant av intervjuene og forsøkte å forholde meg mest mulig nøytral til i intervjusituasjonen. Svarene jeg leste ut av materialet i ettertid, viste seg å være like utfyllende fra begge kjønn.

3.5 Datamaterialet

Teorigrunnlaget i denne oppgaven omfatter blant annet en diskursanalytisk tilnærming der det er meningskonstruksjonene man er ute etter i lesingen av materialet (Jørgensen og Phillips 2001). Datamaterialet utgjør informantenes uttalelser som ses som uttrykk for hvilke meningsytringer som blir tilgjengelige innenfor den posisjon de har inntatt i diskursen. Fokus for analysen er talen, ikke individet eller informanten som taler, men sitatene. I analysen er jeg opptatt av intervjumaterialet som tekst og utsagnene blir selvstendige analyseobjekter. Det er altså ikke bare i møte med informantene, men også møte med teksten i ettertid som danner grunnlaget for analysen. Det som her blir interessant, er hva som oppstår i møte med materialet i nærlesningen av utskriftteksten.

Som ”forsker” er man ofte selv en del av en kultur som man undersøker, og det er nettopp disse kulturelle selvfølghetene man er ute å avdekke. Derfor må man prøve å

fremmedgjøre seg fra datamaterialet (Jørgensen og Philips 1999). Dette ble blant annet gjort ved å lese intervjuutskriftene igjennom mange ganger. Teorien har også hjulpet meg til å få en distanse til teksten. Ved å knytte teori til empirien har jeg for eksempel jobbet meg frem til en annerledes forståelse enn ved første gjennomlesning.

3.5.1 Transkripsjon

Transkripsjon av intervjuer er en tidkrevende prosess. Alle seks intervjuene ble gjennomført på en time – halvannen. De ble skrevet ut til tekst umiddelbart etter at intervjuene ble utført. Å omforme tale til tekst er en omfattende prosedyre. Intervjuene ble til tekst på 6-8 sider pr intervju, altså rundt 50 siders råmaterialet. Selv om dette tar tid, gir det en unik nærhet til stoffet før man går i gang med bearbeiding og analyse. Kvale (1997) skriver at transkripsjon synes å være en enkel og fornuftig prosedyre, men med en rekke metodiske og teoretiske problemer. Det skjer en prosess fra opptaket blir utført til transkripsjonen foreligger som skreven tekst (Kvale 1997). Utskriften utgjør ikke håndfaste data i en intervjuundersøkelse, men er nedtegninger av kommunikasjon fra muntlig til skriftlig form (Kvale 1997). Det blir ikke lenger en samtale, og kommunikasjonen blir borte. Transkripsjonsprosessen krever derfor en rekke vurderinger og beslutninger, og det stilles derfor spørsmål om intervjuenes reliabilitet. Jeg har sjekket utskriftene opp mot båndene, særlig steder som har omfattet uklarheter. Før jeg skrev ut intervjuene, hørte jeg også på båndene opp til flere ganger. Mer om reliabilitet og validitet drøftes senere i dette kapittelet.

3.5.2 Analytisk tilnærming

Når man analyserer et intervju er ofte det som ikke blir sagt, like viktig som det som blir sagt. Kjønnete forskjeller er for eksempel et område som ikke like lett oppdages i teksten. I analysen av materialet prøvde jeg å lete frem hvordan kjønnsperspektivet ble synlig. Jeg fant ikke så mange eksplisitte kjønnete forskjeller, men spurte heller ikke direkte om det. Det var ved nøye lesning av materialet at jeg ble oppmerksom på kjønnete forskjeller. I analysen omtaler jeg ”det motsetningsfylte” og dette var heller ikke noe jeg i utgangspunktet spurte om eller var opptatt av. Flere interessante temaer utviklet seg i analyseforløpet, som for eksempel foreldreskapets betydning i godkjeningsprosessen. Først etter at intervjuene var gjennomført og transkribert, ble deres refleksjoner om rollene i familien synlig.

Temaer i intervjuguiden og informantenes utdyping av disse formet analysespørsmålene mine. Det er informantenes uttalelser som danner grunnlaget for analysen (Kvale 1997). Problemstillingen for denne oppgaven var; hvordan oppfattes godkjenningprosessen som fenomen for adoptivforeldre? Hvordan konstruerer mødre og fedre seg som foreldre, og hvordan oppfatter de det fremtidige foreldreskapet? Foreldrenes oppfatninger er blitt analysert til ulike diskurser om foreldreskap.

3.5.3 Om å skrive rapporten

Kvale (1997) skriver at den endelige sluttrapporten ikke bare er en presentasjon av intervjupersonenes oppfatninger, etterfulgt av forskerens oppfatninger i form av tolkninger. Intervjurapporten er i seg selv en sosial konstruksjon, hvor forfatterens valg av skrivestil og litterære virkemidler gir et bestemt syn på intervjupersonens livsverden (Kvale 1997). Det er bevisste valg som er foretatt både i forhold til teori og valg av sitater i analysen. Funnene i denne oppgaven er preget av det som viste seg å være viktig for informantene i intervjuutskriftene. Det er viktig å la teorien oppstå på bakgrunn av datamaterialet (Kvale 1997), og derfor måtte materialet tolkes før teoriutvelgelsen i sin helhet ble valgt. Arbeidet med en masteroppgave utgjør en prosess. Den første tolkningen ga grunnlag for den første teoriutvelgelsen, med unntak av det jeg valgte å lese på forhånd om blant annet adopsjon og godkjenningprosessen. Videre ble datamaterialet analysert med et selektivt utvalg av sitater og teori som passet inn. Jeg valgte å ta utgangspunkt i fire temaer eller funn, som deretter ble hovedpunkter i den videre i analysen. Ut fra disse fire temaene konstruerte jeg tre diskurser som er drøftet på et mer overordnet nivå. Funnene og analysen blir presentert i neste kapittel. Deler av teorien som jeg presenterer, blir trukket inn i drøftingen av datamaterialet der det er relevant.

3.6 Etske hensyn

Hver gang det refereres til adopsjonsforskning blir de adopterte mer synlige. Målet med slik forskning er imidlertid ikke å stigmatisere denne gruppen, men å få kunnskap som kan være nyttig både for blivende adoptivforeldre og for myndigheter som håndterer slik tematikk¹⁵ (Dalen 2006; Ekern 2006).

¹⁵ http://www.etikkom.no/fagbladet/2006_2/adopsjon

Adopsjon er et forskningstema som berører både private og personlige forhold. Temaet og forskningsspørsmålene omhandler sensitive områder som må håndteres med respekt overfor de informantene som intervjues. I denne studien berører tematikken personlige forhold, som for eksempel å snakke om private relasjoner i familien og om rollen som adoptivforeldre til et barn med et annerledes utseende. Spørsmål av en slik karakter må derfor stilles med stor sensitivitet, og det må tas hensyn til hvilke konsekvenser det får for informanten å snakke om slike intime forhold.

I denne oppgaven er hovedformålet å få tilgang til ny kunnskap om adopsjonsprosessen, for å rette søkelyset mot områder som kan forbedres. Ethiske overveielser må foretas gjennom hele forskningsprosessen (Kvale 1997). Følgende tre etiske regler for forskning med mennesker er særlige viktige. Det første er *informert samtykke* som betyr at informanten skal være informert om prosjektet før vedkommende skriver under på en samtykkeerklæring. I mitt prosjekt ble samtykkeerklæringen signert etter at intervjupersonen hadde lest informasjonskrivet. Dette ble gjort i forkant av intervjuene. Den andre etiske regelen handler om *konfidensialitet*. Det er nødvendig å lagre båndene og transkripsjonene trygt, og alle opptakene skal slettes etter at prosjektet er avsluttet. Det er også viktig at datamaterialet anonymiseres (Kvale 1997). I denne studien var dette som sagt ett av de områdene NSD ønsket en spesifisering av i søknaden om godkjenningen av prosjektet. Den tredje etiske regelen er *konsekvensene*. Det handler om at forskeren har ansvar for å tenke igjennom konsekvensene ved prosjektet, ikke bare for personene som deltar i studien, men også for den større gruppen de representerer.

3.7 Validitet og reliabilitet

I kvalitativ forskning ønskes det at fremstillingen er transparent og gjennomskinnelig for at andre skal ha et best mulig grunnlag for å vurdere kvaliteten (Kvale 1997). Begrepet reliabilitet referer til spørsmålet om en annen forsker som anvender de samme metodene, ville komme frem til samme resultat (Thagaard 2009). I dette kapittelet har jeg forsøkt å beskrive fremgangsmåten som er benyttet i arbeidet med denne masteroppgaven. For at fremgangsmåtene skal bli klar og tydelig, har jeg redegjort for valgene foretatt underveis i prosessen. Det er gjort rede for utvalg av informanter, opplegg for gjennomføring av intervjuene og grunnlag for tolkning og analyse. Reliabilitet innebærer også at forskeren reflekterer over konteksten for innsamling av data, og hvordan relasjonen til informanten kan påvirke den informasjonen forskeren innhenter (Thagaard 2009). Det var en forskjell knyttet til kjønn i intervjusituasjonen. Som jeg har omtalt tidligere var erfaringene ved å intervju

mennene noe annerledes enn med kvinnene. Reliabilitet innebærer som sagt at forskeren reflekterer over konteksten for innsamling av data og hvordan relasjonene til informantene kan påvirke den informasjonen forskeren får.

Validitet er knyttet til tolkning av data. Det handler om gyldigheten av de tolkninger forskeren kommer frem til. Validitet er knyttet til spørsmål om resultatene av undersøkelsen representerer den virkeligheten som er studert (Thagaard 2009). Vurderinger av vesentlige funn i dette prosjektet, er gjort på bakgrunn av det informantene selv var opptatt av. Jeg har vært opptatt av å bruke de områdene som sto frem som viktige og engasjerende for informantene, som for eksempel ”det motsetningsfylte” og informantenes konstruering av egen foreldrerolle.

Et viktig poeng i forhold til gyldigheten av mine tolkninger, er om informanten faktisk kjenner seg igjen i materialet. Er det samlet inn et materiale som kan si noe om hvordan godkjenningprosessen faktisk opplevdes for et bestemt utvalg adoptivforeldre? Kan en stole på at dataene er sanne eller gyldige? Troverdigheten bygger derfor i stor grad på om oppgaven er gjenkjennelig for informantgruppen. Dette er et sentralt poeng i spørsmålet om oppgavens reliabilitet.

Utvalget i kvalitative studier er ofte lite, og det er alltid diskusjoner knyttet til i hvilken grad resultatene er gyldige for andre enn dem studien omfatter. I kvalitative studier prøver en å sette sammen utvalg som kan gjenspeile en variasjon i det fenomenet som studeres. I dette studiet utforskes adoptivforeldrenes opplevelse av godkjenningprosessen. En variasjon i dette fenomenet vil for eksempel være knyttet til ulikhet i hvordan menn og kvinner opplever prosessen. Det var derfor viktig å få med både menn og kvinner i utvalget. For å avgrense tematikken noe, er det lagt visse kriterier til grunn for valg av informanter. Samtlige skulle være førstegangsadoptivsøker, ikke ha biologiske barn og være bosatt på Østlandsområdet. Resultatene fra prosjektet vil være anvendbare eller ha ringvirkninger til andre adoptivsøkere som fyller de samme kriteriene som det aktuelle utvalget av seks informanter og kan dermed bidra til å utvide kunnskapsgrunnlaget på dette feltet (Andenæs 2001).

Kapittel 4. Presentasjon og analyse av intervjumaterialet

I dette kapitlet presenteres funnene i datamaterialet, og disse blir analysert og drøftet i forhold til aktuell teori. Jeg har brukt et pragmatisk utgangspunkt. Det vil si at en ”går

nedenfra og opp” i arbeidet med datamaterialet. Funnene representerer en helhet og bygger på hva som har vært meningsskapende for informantene. Ved en gjennomgang av de fire temaene, har jeg funnet frem til tre diskurser som drøftes i andre del av analysen.

Gjennom analysen av intervjumaterialer sto følgende fire temaer klart frem som spesielt betydningsfulle for informantene; ”det motsetningsfylte”, den ”normale” familien, ”foreldreskapet” og ”kjønnede forskjeller”. Temaet ”det motsetningsfulle” viste seg å bli et av hovedfunnene da en overvekt av alle uttalelsene i materialet handlet om dette. Samtlige av informantene omtalte godkjenningprosessen som belastende. De følte seg misstenkliggjort under prosessen, men ga samtidig uttrykk for nødvendigheten av å måtte gå igjennom en slik vurdering. De begrunnet det med at det var til barnets beste. Denne dobbeltheten fant jeg igjen i alle intervjuene, beskrevet på ulike måter. Et annet funn som ble fremtredende i materialet, var hvordan foreldrene beskrev normalfamilien eller kjernefamilien. Dette har jeg omtalt nærmere under ”den vanlige familien”. Den ”vanlige” familien handler blant annet om synet på en ”alminnelig” eller ”normal” familie. Et tredje funn dreier seg om foreldreskapet, om ”å gjøre seg til mor” og om ”å gjøre seg til far”. Det handler om hvordan mennene og kvinnene snakker om og posisjonerer seg innenfor de ulike rollene, i forhold til seg selv og i forhold til et ”vi”. Som et fjerde og siste tema, har jeg valgt å trekke ut kjønn som kategori. Her presenteres hvordan kjønnsperspektiver er synlig og ikke synlig. På hvilken måte blir kategoriene mann og kvinne tydeliggjort i materialet, og hvordan plassere mennene og kvinnene seg selv, og den andre, i forhold til denne dikotomien?

I det følgende presenteres først intervjuene med ulike utsang omkring de fire temaene jeg har valgt å fokusere på. Teori trekkes inn underveis og drøftes i forhold til temaene. Videre i drøftingen av funnene settes analysen inn i et diskursteoretisk perspektiv og løftes opp på et mer overordnet nivå som jeg har kalt ”den mangfoldige diskursen om adopsjon”. Her introduseres tre diskurser jeg har lest ut av materialet, og disse blir videre analysert. Diskursene handler om ”riktig” og ”galt” foreldreskap, diskursen om A4 familien og diskursen om barnets beste.

4.1 Det motsetningsfylte

Ett av områdene informantene ble spurt om var hvordan de opplevde godkjenningprosessen. Samtlige av informantene svarte at den var belastende, men likevel en nødvendighet. De fortalte at prosessen opplevdes som en form for gransking både i forhold til

familieforholdet og til egen foreldreevne. Foreldrene så imidlertid behovet for denne ”granskningen”, med begrunnelse om at det var til *barnets beste*. Denne motsetningen viste seg gjennomgående i materialet, og representerer en form for dobbelhet. På den ene siden handlet det om en opplevelse av misstenkliggjøring som virket ubehagelig. Samtidig godtok de dette som noe de måtte igjennom fordi ønsket om et barn sto så sterkt, og fordi et barn trenger beskyttelse.

”Jeg føler det negativt at vi skal bli vurdert. Jeg skjønner jo at vi trenger det fordi ok, man skal jo ta til seg et barn og ta vare på dette barnet. Men jeg tenker, ok man kan jo ta til seg et barn og missbruke hele den prosessen der da, men med tanke på så mange som ønsker seg barn så føles det litt urettferdig at man skal vurderes når man selv føler seg som verdens beste mennesker!”

”Hadde vi ikke blitt vurdert hadde vi klart det uten problemer. Så sånn sett føles det belastende at de skal styre vår familieordning. Akkurat det med intervjuingen følte jeg ikke belastende på oss, men det er dårlig gjort at de skal bestemme og bruke et år på å finne ut om du skal bli mamma.”

Ett av temaene i intervjuguiden handlet om hvordan det opplevdes å bli vurdert;

”Det ligger jo i bakhodet. Selvefølgelig, og man vil jo sette seg i et best mulig lys. Men det var jo viktig for oss å være ærlig på hvem vi var. Vi følte uansett at vi kunne tilby barn et godt hjem. Vi har liksom ikke noe å skjule, men om man har det er det sikkert litt vanskeligere, hvis du har skjelett i skapet. Man er jo avhengig av de personene, det er de som skal skrive rapport om deg, og som skal sendes til Bufetat for godkjenning.”

En annen svarte:

”Jeg tenkte at mange av spørsmålene vi svarte på var jo litt sånn i tåka. Vi begynte jo etter hvert å finne ut hva de riktige svarene var. Vi ble liksom sånn utspekulerte og jattet med. Det følte jeg. Vi svarte på det som var riktig å svare og ikke det vi egentlig mente.”

Dette utsagnet illustrerer en oppfatning av at informanten har noen kulturelle, normative koder om hva som forventes av henne og som hun prøver å oppfylle ved å svare ”riktig”.

En av mødrene omtalte vurderingsprosessen ved å antyde at ”spørsmålene var litt *invaderende*”, mens en annen svarte følgende:

”Ja vi innser jo at det er veldig nødvendig, det gjør vi virkelig, men vi syns jo hele tiden den vurderingen, med de gjentatte politiattestene og legeattestene er ganske

nedverdiggende rett og slett. Det oppleves ikke som noen energiinnsprøytning for å bli kvalifisert som foreldre.”

Denne moren snakket om situasjonen som ”forknytt” og ”keitete” og fortalte at hun følte seg som småkriminell. Videre svarte hun at det var riktig med strenge krav til godkjenning:

”Jeg tenker at det er riktig at det stilles høyere krav når du skal overta andres barn også for å sikre seg mot en type menneskehandel og utnyttelse. Jeg tenker ikke på at man er dårligere foreldre, men man skal ikke gjøre barn til en pakke man får.

Moren referer her til prinsippet om barnets beste. Det skal stilles krav til foreldrene, og barn skal ikke kunne utnyttes. Barnets beste er et universelt begrep. Det gjelder både i Norge og i givnerlandet. Hun mente også at det var bra at det stilles krav som en må etterleve.

Forestillinger om barns behov har hatt store føringer for utformingen av foreldreskapet. Denne forestillingen setter barnet i sentrum og foreldrene skal dekke deres behov (Hennum 2006). For adoptivforeldreskapet blir forkunnskap om adoptivbarnets ”bagasje” og tidlige erfaringer i livet spesielt viktig. Barnet kan bære preg av tidlig erfaringer i livet, særlig fra det første leveåret, og dette kan være avgjørende i forhold til utvikling og tilknytning. Kunnskap om barns bakgrunn bygger blant annet på Bowlbys ([1969]1998) tilknytningsteori som er et vesentlig bidrag til forståelsen av sammenhengen mellom menneskets tidlige omsorgserfaringer og dets senere personlighetsutvikling. For adoptivforeldre blir denne kunnskapen sentral som et bakteppe når de overtar omsorgen for et barn med ukjent erfaring fra den første fasen i livet (Guldbrandsen 2006).

Ønsket om å få barn og den belastende prosessen foreldrene da må igjennom, blir på mange måter berettiget på bakgrunn av et sterkt fokus på barns behov. Prosessen blir med andre ord et ”nødvendig onde”. En fødsel er ofte forbundet med voldsomme smerter og ubehag, men det er likevel noe de fleste kvinner går igjennom hvis de kan få barn. Ved en adopsjon er det et helt annet type ubehag. Det handler mer om en misstenkeliggjøring i forhold til om man er god nok som foreldre. En biologisk mor vil ikke bli vurdert på samme måte. En slik misstenkeliggjøring kan oppleves ubehagelig av adoptivsøkerne. En biologisk fødsel og adopsjon kan altså oppleves ubehagelig, men ønsket om barn overskygger smerten de må igjennom.

En av fedrene omtalte det å skulle bli godkjent som adoptivforeldre, som å bli ”statsautoriserte foreldre”. Da jeg spurte om hvordan han opplevde å bli vurdert svarte han:

”Ja det skjer jo uten sidestykke. Det er litt sånn politiavhør, kjøre oss opp mot hverandre, men det er vel for å se om det stemmer. Eller hele prosessen virker litt sjelegranskende, men jeg skjønner jo også at det må være sånn”.

Det utsagnet illustrerer nettopp denne dobbeltheten. Faren beskriver vurderingen som ”sjelegranskende” og opplever situasjonen nærmest som et politiavhør. Likevel forteller han at han forstår behovet for dette. Kunnskap om barns behov ligger implisitt i forståelsesgrunnlaget hos denne faren og hos mange av de andre foreldrene. Den samme faren fortalte videre at når man går til det skritt å adoptere, så har man tenkt grundig igjennom en del ting på forhånd. Han var opptatt av at det var hele systemet, byråkratiet, som styrte spørsmålene:

”Det ble en utspørring eller utgraving for å avklare en masse rart, men jeg fikk mer en følelse av at det var systemet som styrte det enn at saksbehandleren var en sånn... Men jeg kan tenke meg at hvis jeg hadde en mer usikker, streben type, så tror jeg det kan bli ganske ubehagelig hvis du ikke passer inn i A4 boksen”.

Å bli godkjent som foreldre handlet for denne faren om å passe inn i noe han omtaler som en ”A4 familie”. Det er byråkratiet som er med på å bestemme om man blir godkjent eller ikke. Et adoptivbarn kan ha med seg en tilleggsproblematikk en adoptivfamilie må være forberedt på å møte. Samspillet mellom barnet og foreldrene vil være avgjørende for utvikling av tilknytning og identitetsbygging (Sætersdal og Dalen 1999). Et godkjenningsvilkår hviler på et kunnskapsgrunnlag som omfatter et fokus på barns utviklingsforløp, dets sosiale kontekst og en norm for hva som er barnets beste. I tråd med en kulturpsykologisk tenkning hviler det en forståelse av barnet som grunnleggende sosialt og hvor interaksjonen med andre mennesker betraktes som en forutsetning for dets individuelle utvikling (Guldbrandsen 2006).

Det er annerledes å være adoptivforeldre enn å være biologiske foreldre, og noen ganger oppleves denne annerledesheten urettferdig. Denne faren eksemplifiserer denne forskjellen:

”Hvis en ikke skulle bli godkjent som mor eller far, så ville jeg tro at i samme tilfelle med en mor som får barn, så ville jeg tro nektingsgrunnlaget ikke ville vært tilstrekkelig til å ta omsorgen fra et eget født barn. Og da får du et litt snodig vakuum. Du får lov til være foreldre hvis du fikser barnet ditt selv, men du får ikke lov å få et barn i fanget. Jeg skjønner at det er større grunn til å stoppe det før det begynner. Men de fleste klarer jo det her da. Ser du rundt deg i byen er det mange rare mødre og fedre.”

Flere av informantene beskriver en lignende følelse av urettferdighet. Ord som nedverdiggende, utgravende og sjelegranskende betegner deres opplevelser. Paradoksalt ser samtlige av informantene nødvendigheten av denne ”urettferdigheten” før de skal ta til seg et fremmed barn. En diskurs om *barnets beste* blir overstyrende og er implisitt forankret når de skal godkjennes som foreldre. Verdien i barneoppdragelsen og synet på barn i de vestlige land er som sagt preget av et kunnskapssystem basert på fag som psykiatri, psykologi og pedagogikk som rommer visse allmenne oppfatninger av hva barn trenger (Hennum 2006). En av mødrene fremhevet et paradoks mellom utrettferdig og nødvendig slik:

”Det kan jo føles litt urettferdig, men sånn prinsipielt sett så er det jo riktig at man skal vurderes og at det skal være kjempe høye krav for å ta i mot omsorgen for et barn som er i en sårbar situasjon. Det er kjempe viktig at man ikke gjør barn til en menneskerett. Det er ikke bare å knipse også får du et barn for din egen fornøysesskyld”.

Uttalelsen viser at denne moren er opptatt av barnet, og ikke bare sine egne ønsker. Barnets behov og dets sårbarhet står i sentrum hos denne moren. Opplevelsen av urettferdighet blir derfor begripelig når det bunnar i barnets beste og ikke ens egne behov. Videre ble det utalt:

”Man skal jo problematisere og tenkte igjennom om du virkelig vil dette, og om du er klar til å ta noen andres skjebne på deg. Men kanskje nettopp hvis man har kommet til den konklusjonen så må det anses som noe positivt, ikke at du misstenkeliggjøres og straffes”.

Denne moren var opptatt av å ruste opp adoptivfamiliene i prosessen i stedene for å bryte dem ned. Hun omtalte godkjenningprosessen som slitsom og syntes den var lite oppbyggende.

Uttalelsene fra informantene tyder på at prosessen er komplisert, og dobbelheten illustrerer nettopp denne kompleksiteten de står i og må igjennom. Mange foreldre som ønsker å adoptere, har vært igjennom flere år med barnløshet. Noen har vært igjennom opptil tre prøverørsforsøk og kanskje ventet opptil fem år på adoptivbarnet. I den perioden er det naturlig å bli ”*ganske sliten*”, som en av mødrene uttalte. Hun var i slutten av trettiårene da hun adopterte og fortalte at hun ikke hadde samme energi som da hun var ti år yngre. Både byråkratiet og prosessen kan virke utmattende og da burde man i følge denne moren:

”Sette inn kreftene og ruste opp! Fokusere på det positive, ja kanskje bevisst høre om hva de mener er bra for barn og bygge videre på det. I løpet av de siste fem årene har

vi blitt misstenkeliggjort og det kan det absolutt gjøres noe med. Jeg tror adopsjonsfeltet står overfor kjempeutfordringer, det kommer større og større barn og da må man jo virkelig tenkte på hvordan man kan ruste opp hjemmene og bygge opp foreldrene.”

En diskurs om barnets beste gjenspeiles her i et fokus om å ruste opp familiene, fordi det vil gagne adoptivbarnet når det kommer. Denne moren føler seg misstenkeliggjort, selv om hun er opptatt av barnet. Hun mener det bør fokuseres på ressursene i en familie og synliggjøre disse, istedenfor et fokus på alt som er annerledes eller utenfor det vanlige.

Selv om informantene hadde gjennomgående opplevelser av å ha blitt misstenkeliggjort, opplevde ikke alle det på denne måten. En av fedrene mente for eksempel at mange utenfra hadde et annet syn på adopsjon enn hva adoptivforeldre selv har. Mange trodde at familien hadde adoptert for å hjelpe et barn, men det var noe de færreste gjorde mente han: *”Adopsjoner handler om egoistiske grunner, og da er det også en pris du må betale”* avsluttet han intervjuet med. Dette er i tråd med kunnskapen som finnes om motiver for adopsjon i dag. De fleste har et sterkt ønske om å få barn, og ikke et idealistisk ønske om å hjelpe et barn i nød (Sætersdal og Dalen 1999).

Godkjenningsprosessen oppleves ikke like utfordrende for alle informantene som inngår i studiet. Noen innledet med å si at det var en grei prosess, men fortalte samtidig om en rekke utfordringer og missnøye i møte med barnevernet.

”Man føler jo at man veies når man skal blir godkjent. Om man tenker at det er så skjev fordelt, selvfølgelig skal disse barns beskyttes, men man kan jo bare lage et barn.”

En av mødrene sa også: *” Vi er jo helt avhengig av de personene, det er de som skal skrive rapport om deg”*. Informantene fortalte om en motsetningsfull godkjenningsprosess som flere adoptivforeldre sannsynligvis kan kjenne seg igjen i. Bilde av prosessen er nok imidlertid ganske nyansert.

4.2 Den ”vanlige” familien

Et ideal med kjernefamilien som overordnet modell og som innehar det Bråten (1973, 1983) kaller *modellmonopol* (Bråten 1973, 1983 i Levin 1994) står eksplisitt og tydelig frem

gjennom informantenes fortellinger. Foreldrene beskriver et dilemma hvor de hele tiden må plassere seg innenfor eller utenfor noe de omtaler som en A4 familie. De snakker om å være ”utenfor” og ”innenfor” i forhold til en ”normalfamilie”. De forhandler seg både inn og ut av denne familiemodellen. Av og til passer de innenfor, andre ganger utenfor. På et innlende spørsmål om hva de trodde barnevernet så etter i et godkjenningsintervju, svarte en av mødrene:

”Jeg håpet jo de så etter stabilitet, at vi var normale, solide folk. Noen som kan tilby et barn et godt hjem.”

På direkte spørsmål om de følte seg vurdert som foreldre og familie, svarte en annen mor:

”Han sa de lette etter noen A4 foreldre, du skal ikke skille deg ut i den ene eller den andre retningen. Du skal være så vanlig som mulig. Og det at vi kanskje ville sende barnet på privatskole eller noe sånt, da skjønnte vi jo fort at det riktige svaret var at barnet skulle gå på vanlig skole”.

I begge disse uttalelsene som handler om å bli godkjent eller vurdert, henviser foreldrene til begreper som *normale, vanlige* folk eller familier. Informantene bekrefter en type diskurs om en A4 familie som er ”vanlig”. Videre uttalte en av fedrene:

”Kona mi vokste opp med alenemor som bodde i samme hus som besteforeldrene, altså mors foreldre. Så det å vokse opp med tre omsorgspersoner, det passet ikke inne i boksen. Det ble en utspørring, en utgraving for å avklare en masse rart. Jeg tror det kan bli ganske ubehagelig om man ikke passer inn i A4 boksen.”

Samtlige av informantene i utvalget henviste til denne A4 familien. Hvordan mødrene og fedrene snakket om seg selv, viste seg ved at de eksplisitt posisjonerte seg som subjekt innenfor og utenfor en normalfamilie, en A4familie. En av fedrene sa følgende:

”Vi er jo en A4 familie, men på en måte er vi annerledes på grunn av vår bakgrunn.”

Foreldrene blir bevisste på hvor de passer inn, og hvilket syn barnevernet har på familien. De tilpasser seg denne ”A4familien” selv om de opplevde å være forskjellige fra den. Videre fortalte denne faren at i en slik intervjusituasjon prøver man å gi de svarere som man tror faller noenlunde innenfor ”boksen”. Faren refererer til å passe innenfor og utenfor en type oppfatning av hva en familie er. Det blir et spørsmål om man passer ”innenfor - utenfor” en hegemonisk modell om hva familie er, som for eksempel kjernefamilien (Levin 1994). En av

informantene snakket ut fra de standardiserte spørsmålene og følte at hun var ”innenfor” kravene, hun sa følgende:

”Ja vi var innen for alle. Jeg følte meg ganske trygg på det også da. Jeg føler vi har alt innenfor, skulle ikke vi få det, hvem får det da? Ikke at vi er perfekte, men det eneste vi bekymret oss for var at yrkene ikke er helt gjennomsnittlige.”

Oppfattningen av å være en A4 familie, en ”vanlige”, “normal” familie, er felles for alle foreldrene i denne studien. De skiftet imidlertid fra å være uvanlig og ikke passe inn, men likevel opplevde alle å være gode nok som foreldre. Foreldrene trodde at de vil bli godkjente selv om de ikke passet helt inn. En mor begrunnet dette ved å hevde at fordi et adoptivbarn er annerledes må familien nettopp være normal:

”Vi ble liksom kjørt inn i en trakt der selve barnet var så annerledes så måtte familien være så nøytral som mulig. Det var det inntrykket vi fikk. At det var kjempe viktig at han gikk i samme barnehage som barna i lokalmiljøet, at han ikke skilte seg ut i klassen og at han ikke hadde noen rare foreldre som hadde noen posisjoner, ja han skulle liksom være så normal som mulig. Så på grunn av det faktum at han var litt annerledes, så måtte vi være vanlige.”

En annen mor fortalte at under godkjenningsintervjuet ble det også fokusert på parets politiske deltakelse. Foreldrene hadde forsvart politisk engasjement med at de tross alt ikke hadde barn ennå og derfor hadde tid. Moren opplevde at dette ble brukt i mot dem.

”Han kjørte liksom på det tema, til slutt ble jeg faktisk irritert og begynte å spørre om jeg skulle øve meg, og begynne å trille rundt med en barnevoan, men da ble det stille og hun noterte. Jeg merket at jeg ble skikkelig provosert av at det å ha en aktiv samfunnsdeltakelse skulle være noe suspekt.”

Erfaringene fra godkjenningsprosessen er forskjellige, men selve oppfattning av at det eksisterer et idealbilde av foreldreskapet er noenlunde felles for informantene. Meninger og tanker knyttet til selve oppgaven med å ha barn og å være omsorgsbasis, ble beskrevet på følgende måte:

”Jeg tror det er livets viktigste oppgave, i hvert fall for meg. Og det gir så utrolig mye, men jeg føler jeg kan gi også. Jeg vil gjerne gi han det han trenger, en god oppvekst. Med kjærlighet, grenser og alt det han trenger.”

De normative kodene som det å sette grenser og gi kjærlighet til barnet, gikk igjen hos flere av informantene. En annen mor sa følgende:

”Man snakker jo ut fra et idealbilde; jeg vil møte barnet med den største toleranse og respekt.”

Denne moren posisjoner seg innenfor noe hun omtaler som et idealbilde av foreldreskapet.

Det innebærer for henne at barnet respekteres og at åpenhet rundt et barn er viktig.

Adoptivfamilien representerer en kjernefamilie, bestående av mor, far og barn som lever sammen. Denne familieformen har som sagt ideologisk forrang i vestlig kultur (Levin 1994; Nicole 2002; Ulvik 2007). Informantene posisjonerer seg i tillegg innfor noe de omtaler som A4 familien. De snakker seg inn i en type ideal diskurs og forhandler seg frem og tilbake innenfor denne. De er opptatt av å tolke hva barnevernets syn på familie og foreldreskap er, og plasserer seg innenfor eller utenfor denne forståelsen. Noen av familiene passer kanskje ikke helt inn i ”A4normen” og begrunner dette ut fra ulike årsaker. En av mødrene fortalte for eksempel at fordi barnet er annerledes, så må foreldrene være så vanlig som mulig.

Kjernefamilien og A4familien som kulturell kode, består av to voksne, en mann og en kvinne som symbolsk representerer kulturelle verdier som man antar et menneske trenger for å vokse opp (Hennum 2006). Foreldrene ønsker å passe inn i noe jeg videre omtaler som en A4 diskurs, og de er derfor opptatt av å forhandle seg frem og tilbake, og å tolke hva som passer inn og hva som ikke passer inn i denne diskursen.

4.3 Foreldreskap

Å bli foreldre er et ønske som på et tidspunkt i livet melder seg for mange. Det eksisterer ulike forventninger til rollen som forelder eller til oppgaven ”å skulle bli foreldre”. Det er ulike forventninger hos den enkelte, men også ulikeheter på bakgrunn av kjønn. Foreldreskapet består av en mor, en far men også et ”vi”.

En av mødrene utalte: *”Vi føler oss virkelig fylt med glede, begge to altså, positive absolutt.”*

En annen mor fortalte at de tross alt forventet at: *”alt ble snudd på hodet”*. En annen mor sa:

”Jeg hadde sett for meg det å ta vare på et barn og det daglige strevet, med kjærligheten og alt det der. Det var jeg forberedt på.” Mens en av fedrene utalte det motsatte: *”Å sette seg inn*

i en fars - eller morsrolle, det er helt umulig. Det klarer du ikke. ”

Informantene fikk spørsmålet om hva det vil si å være foreldre, hva det vil si å være mor og far. En av mødrene innledet tema med å si:

”Ja det er jo så mangt, men jeg tror det er livets viktigste oppgave. Det er noe som gir meg så utrolig mye og jeg føler jeg kan gi. Jeg vil gjerne gi sønnen min det han trenger, en god oppvekst. Med kjærlighet, grenser og alt det han trenger. Jeg føler at grunnen til at vi bestemte oss for å få barn, det er en oppgave man gjerne vil fylle, det er liksom helt naturlig.”

Foreldreskap er et fenomen omgitt av mange forskjellige diskurser som for eksempel diskurser om familie, om mor, far og om barn. De ulike diskursene gir fenomenet mening for den enkelte. I noen kontekster bekrefter de forskjellige diskursene hverandre, i andre utfordrer de hverandre (Hennum 2002; Gulbrandsen 2006). Noen diskurser fremstår som ”sanne” eller ”sannere” enn andre. Foreldreskapets betydning blir synlig via moralske debatter om hva en familie er (Bø og Olsen 2008). Informantene og barnevernet kan ha ulikt syn på hva foreldreskap er, men felles for begge er at adoptivbarna ikke kan gis til hvem som helst.

En mor eller far kan også posisjonere seg innenfor en diskurs om moderskap eller faderskap (Sagatun 2008). Å være foreldre omfatter en rekke normative koder, for eksempel å være omsorgsfull, kjærlig og å sette grenser for et barn (Gulbrandsen 2006). Dette styres også i forhold til hva som er sosialt og kulturelt anerkjent innenfor diskursen om foreldreskap. Foreldrene i dette materialet posisjonerte seg som mødre og fedre og refererte til ulike normative koder for hva rollene innebar. Videre i analysen blir det presentert hvordan de gjorde seg til mor og far innenfor ideen om moderskap og faderskap.

4.3.1 ”Om å gjøre seg til mor”

Som vi har sett så langt i materialet har informantene plassert seg innenfor noe de omtaler som A4familien. På spørsmål om hva som ligger i henholdsvis mors og farsrollen svarte en av mødrene:

”Jeg tror jeg er litt mer beskyttende. Passer på at han får nok mat og.. liksom riktig mat, mens far er mer en lekepappa. Han er veldig sånn beskyttende, men det er mer en lekekamerat og lek.. det er en god balanse.”

Selv om ikke alle mødrene eksplisitt plasserer seg innenfor det som her forstås som en moderskapsdiskurs, var det likevel uttalelser som viste en form for posisjonering innenfor de ulike rollene. Dette handler i stor grad om kjønne forskjeller som jeg skriver mer om i avsnittet om kjønn. Mødrene begrunnet forskjellene med at det er viktig med en rollefordeling:

”Det er utrolig viktig at han er pappa, ja jeg syns det, at han ser hvor viktig han er. Samtidig så ser jeg hvor viktig det er at vi er forskjellige og at han har sine ting. Det er sikkert!”.

Det ble også tydelig at kvinnene opplevde at de var bedre forberedt enn mennene på at barnet skulle komme. En mor fortalte følgende:

”Han er jo nå helt tulle med han, og det visste jeg ville skje, men han så det ikke for seg. Han bare skjønnte at nå skal livet hans snues på hodet.”

Beskrivelser av morsrollen representerte et nokså tradisjonelt syn på typiske kvinneoppgaver. Denne moren fortalte om hvordan hennes egne oppvekst hadde formet hennes tanker om morsrollen:

”Det er så hyggelig for et barn når det lages mat i hjemmet, og jeg er kjempe glad i å lage mat, men det hadde jeg ikke tenkt så mye på. Når jeg fortalte om egen oppvekst, at vi alltid var fire rundt middagsbordet hver dag i oppveksten... det hadde jeg ikke tenkt på før. Men da begynner å tenke på hva som er viktig og blir bevisst dette.

Hun fortalte videre at dette var viktig for henne og i synet på oppdragelse og oppvekst. Å være mor som lager mat og samler familien rundt middagsbordet, var noe som tilhørte oppgavene i en morsrolle. Hun viderefører dermed tradisjoner fra sin egen familie og er preget av en diskurs som indikerer hva som passer og ikke passer inn i en tradisjonell rollefordeling.

I intervjuguiden ble det også spurt om hvordan det var å være mor etter at barnet var kommet. Svarene var preget av en stor glede. *Helt fantastisk og koselig* ble det svart, og alle refererte til en enorm tilfredsstillelse. De følte seg fylt med glede, og en av mødrene sa at *”alt bare ble hyggeligere”* etter å ha blitt mor.

”Det innebærer først og fremst glede, masse energi! Så det har jo bare vært en kjempe positiv erfaring og man vokser jo bare på det selv”. Vi føler oss virkelig fylt av glede, begge to altså”. Så det er sånn umiddelbart at jeg kan si morsrollen er for meg. ”

”Jeg var forberedt på det, og hadde hatt mye omgang med barn så for meg kom det ikke som noe sjokk, men en kjempe bra utfyllelse. Familieting, reiser og alt, det er bare hyggeligere.”

”Jeg var ikke forberedt på hvor hyggelig omverdenen også blir. Du merker så mange andre i samme situasjon. Det er faktisk veldig hyggelig. Jeg syns folk på gata, helt fremmede er veldig hyggelig og det var jeg ikke forberedt på. Det er helt fantastisk og kanskje det som har slått meg mest”.

Fedrene var ikke like tydelige i sine uttalelser på akkurat dette området, og snakket oftere om et ”vi” enn mødrene gjorde. Mødre tok for eksempel på seg ansvaret for å ha introdusert ideen om å adoptere, mens fedrene svarte at ”det ble vi enig om”.

4.3.2 ”Om å gjøre seg til far”

Fedrene hadde i likhet med mødrene tanker om egen rolle som far og tanker om morsrollen.

På spørsmål om hva det innbar å være far, svarte den ene faren:

”Det innebærer at du har en vilje og evne til å knytte bånd til andre mennesker og mot barn spesielt.”

Videre ble det uttalt:

”Det er forskjell på individet og kjønnene, både med tilknytning til barn og ønsket om barn. I vårt tilfelle var det kona mi som er infertil og da er det naturlig at hun har en skyldfølelse.”

Han mente at kona tenkte at, ”huff” at vi må igjennom det der og at det hadde vært enklere om vi hadde fått barn på vanlig måte. Dette utsagnet illustrerer at det ikke var en valgt, men en tvungen prosess. Videre sa han:

”Jeg er såpass naiv at jeg tror at det er noe som heter morsinstinkt. At de er ekstra tilbøyelig dette med barn og en ekstra omsorg. Jeg tror at det gjerne er dama som vil ha barn og så sier man ”ja la gå.” Men det er forskjell på menn og veldig vanskelig å si noe bastant.”

Det siste utsagnet viser til en oppfattning av en farsrolle som er tydelig forskjellig fra morsrollen. De to rollene fremstår som grunnleggende betydningsfulle for informantene og gjenspeils også innenfor kjernefamilien eller A4familien. Forskjellen er tydelig preget av variasjoner rundt kjønn som jeg i det følgende vil utdype nærmere.

Mødrene og fedrene i denne studien representerer et mer eller mindre tradisjonelt syn på foreldreskapet og rollene i familien. Mødrene påtar seg typiske kvinneoppgaver, mens

mennene tilskriver kvinnene mer ansvar. Å få barn, er som en av mødre innledet avsnittet med å si at *”det er livets viktigste oppgave”*. Det å få barn blir en kulturell kode i forhold til foreldreskapets betydning og blir synlig via en moralsk debatt om hva en familie er. De ulike diskursene om familieliv gir mening for den enkelte. Mødrene og fedrene i denne studien representerer ulike diskurser om foreldre, mors- og farsrollen og om barn. Materialet representerer også et kjønnsperspektiv som tar utgangspunkt i det som ofte tas for gitt. Ved å analysere materialet med et kritisk blikk på kjønnete forskjeller, blir en oppmerksom på variasjoner som ligger nærmest skjult eller innbakt i deres uttaler.

4.4 Kjønnete forskjeller?

I denne oppgaven har kjønn vært et tema, en kategori som jeg ønsket å se nærmere på. Utvalget av informantene omfatter derfor et likt antall kvinner og menn. Hensikten har vært for å se om kjønn ble et tema, og i så fall i hvilke situasjoner. Kjønn som kategori viste seg i gjennom de ulike karakteristikene av familiesammensettingen som informantene beskrev. De ble eksplisitte i fremstillingen av mors og fars - rollene i intervjumaterialet. Det er ofte det uuttalte, det som ligger *”mellom linjene”* som er det interessante i forhold til tema kjønn (Haavind 2002). Kunnskap om kjønnete forskjeller er ofte implisitt kunnskap fordi den er vanskelig å oppdage (Guldbrandsen 2006). Det er sett nærmere på hvordan kvinnene og mennene forteller om samme tema, men på forskjellige måter. Fordi et kjønnsperspektiv tar utgangspunkt i at kjønn blir til i ulike menneskelige relasjoner, blir koblingen mellom hva morsrollen innebærer i lys av farsrollen og deres relasjoner til hverandre interessant. Kjønn preger situasjoner og forstås derfor som et perspektiv en ser og tolker verden ut fra (Sagatun 2008).¹⁶ Dette ble synlig i hvordan mødrene og fedrene beskrev sine erfaringer i tilknytning til adopsjonsprosessen, sine beskrivelser av omgivelser i familien og av hverandres roller.

Innen for kulturpsykologien påpekes det at kjønn er bevegelig og vanskelig å angripe, det trengs en kompleks tilnæringsmåte. Noen uttalelser er selvfølgeligheter, som det kan være vanskelig å oppdage, mens andre uttalelser er mer tydelige. I avsnittet om *”å gjøre seg til mor”* og *”om å gjøre seg til far”*, ble kjønnete forskjeller eksplisitte i uttalelsene om morsrollen og farsrolle. Noen utsagn er preget av klare kjønnete differanser, som for eksempel når det ble snakket om hva som tilhørte egenskaper i mors- og farsrollen. Rollene innehar

¹⁶ I tråd med en sosialkonstruktivistisk tenkning.

ulike kvaliteter og posisjoner som tydeliggjøres (Sagatun 2008). Det viste seg i uttalelsene hva som ligger i kategorien kvinne - mann.

En måte å forholde seg til kjønn på, er å studere hvordan kvinner og menn er (Hennum 2002). I materialet har jeg sett på, og valgt ut noen forskjeller som jeg synes ble synlig i forhold til menn og kvinner. Det gjaldt særlig svarene om hvem som var pådriveren til at paret ville adoptere. I analysen av materialet har jeg forsøkt å se på hvordan forskjellen på adoptivmødrene og fedrene blir synlig i forhold til mann- og kvinnerollen, og hvordan de forstår hverandre og sin egen væremåte (Haavind 2002).

Jeg var spesielt nysgjerrig på hvem av partene som først introduserte ideen om å adoptere. Ut fra en antakelse om at kvinnene var pådriverne til adopsjonen, spurte jeg informantene om dette. De tre kvinnene i utvalget svarte alle sammen at det var de som introduserte ideen. Den første moren svarte at hun var mer åpen for adopsjon enn mannen helt i starten. Hennes partner ville gjerne prøve prøverørsforsøk først. Den andre moren svarte at også hun introduserte ideen. Partneren her var mer opptatt av at de måtte prøve ulike biologiske metoder først. Moren beskrev at de var inne i en "litt låst situasjon" en stund, fordi ingen av dem ville gi seg. Denne kvinnen tenkte at den ene måtte gi etter likevel, hvis ikke måtte de jo løse det på hver sin måte, og det ville blitt trist. Paret løste saken med at de sammen bestemte at hun gikk med på et prøverørsforsøk først, også ble det eventuelt adopsjon etter dette. Denne moren mente at dette er det de fleste velger, men at en av partene i utgangspunktet må føye seg. Den tredje moren uttalte at hun i utgangspunktet var pådriveren hele veien i forhold til i det hele tatt å få barn. *"I første omgang tror jeg han ble enig med meg for min skyld. Det har alltid vært meg som har sagt at jeg har gledet meg til barnet kommer"*. Også i den familien var det kvinnen som opplevde å være pådriveren til å få barn, til å adoptere.

Fedrene i utvalget var ikke like tydelige i sine uttalelser til hvem som introduserte ideen. De uttalte ikke eksplisitt at det var den ene eller den andre, men var heller ganske nølende i sine svar. Den første faren svarte at; *"det var i hvert fall en litt sånn beslutning å ta, men det gikk relativt kjapt og den var tatt før vi informerte myndighetene"*. Den andre faren svarte at; *"nei det var fordi vi ikke kunne få barn"* Den siste faren svarte at han trodde de var enige. Fedrene omtaler valgene som om det var en entydig beslutning, med "vi" og ikke "jeg" som mødrene gjorde. Kvinnenes klare uttalelser mot mennenes mer diffuse svar, indikerer kjønnete forskjeller i pådriveren til adopsjon. Mødrene påtok seg ansvaret for beslutningen, mens

mennene mente at det var en felles beslutning. Det er vanskelig å antyde hvem det var som brakte ideen på banen i følge mennenes utsagn. Hanne Haavind (2002) er opptatt av hvordan menn og kvinner forstår hverandre og seg selv, og på den måten skaper mening i den virkeligheten de lever i (Haavind 2002). Mennene i dette utvalget skaper mening med at det er en samlet beslutning, de ble enig om å adoptere. Det var verken den ene eller den andre som var pådriveren, men et "vi". Kvinnen derimot hevder det var deres egen selvstendige avgjørelse, at de måtte overtale mannen. Begrepet kjønnsystem impliserer at de forskjellige elementene av kjønn er tenkt i relasjon til hverandre (Sagatun 2008). Kvinnen og mennene tar en rolle ut fra kjønnene. Kvinnene tar pådriverrollen, og ansvaret for beslutningen, mens mennene ikke ønsker å avdekke eller utdype hvem som var den reelle pådriveren og tar rollen som en av to i et "vi".

4.5 Den mangfoldige diskursen om adopsjon

I analysen av datamaterialet har jeg vært opptatt av fire temaer i tilknytningen til godkjeningsprosessen. Det motsetningsfylte, den "vanlige" familien, foreldreskapet, delt inn i to; "om å gjøre seg til mor" og "om å gjøre seg til far" og kjønn. Kjønn forstås både i forhold til egen oppfatning av rollen mann- kvinne og i forhold til et "vi". Gjennomgangen av tekstene har vist at det forekommer ulike forståelser av fenomenene A4familien, foreldreskapet og forståelse av relasjonen mann- kvinne. Tekstene kan sies å gi uttrykk for tre ulike diskurser. Det er viktig å presisere at dette er diskurser basert på min konstruksjon. De står imidlertid i relasjon til diskurser av mer hegemonisk art som for eksempel kjernefamilien som fungerer som en overordnet familiemodell med en sterk posisjon i samfunnet (Levin 1994; 17; Hennem 2002; Ulvik 2007). Selv om diskursene som presenteres er konstruerte, betyr det ikke at de er uten rot i virkeligheten. Poenget er at diskursene i denne sammenheng er et resultat av de spørsmål jeg har stilt til materialet.

I materialet fant jeg tre ulike diskurser. En diskurs om A4 familien, diskursen om riktig og galt foreldreskap og diskursen om barnets beste. Disse diskursene representerer en gyldighet i henhold til informantenes uttalelser. Kjønn ble synlig igjennom informantenes betydningssystem av kategorien mann/kvinne. De snakket om hvordan de forsto hverandre, seg selv, og i forhold til et "vi". Hva som anses som riktig og galt foreldreskap inngikk i foreldrenes egne meningsskapninger, men var også innbakt i deres tolkninger av hva som er

barnevernets vurderingsgrunnlag, når de skulle vurderes som foreldre i en godkjenningsspraksis.

4.5.1 Diskursen om riktig og galt foreldreskap

Det vil eksistere rådende diskurser om hva som er ”riktig” og ”galt” foreldreskap innenfor et hvert samfunn. En forståelse om hva foreldreskap innebærer, påvirkes fra flere ulike diskurser om foreldreskapet. I materialet ble det tydelig hva som utaltes som *riktig* og *galt* foreldreskap i informantenes beskrivelser av foreldrerollen. Foreldreskap i A4 familiene ble en gyldig diskurs om det *riktige* foreldreskapet. Vi blir født inn i et kunnskapsunivers der vi møter resultatene av historiske ”diskusjoner”, og disse tar vi gjerne for gitt (Sagatun 2008).

Diskursen om hva det vil si å være foreldre er en slik diskurs. Diskurser som jeg tolket at informantene refererte til, viser seg som ”riktig” og ”galt” foreldreskap. Dette blir en diskurs en skal passe inn i.

Lignende diskurser tas ofte for gitt, men i en godkjenningssprosess blir innholdet synlige fordi man eksplisitt spør etter egenskaper som plasseres enten utenfor eller innenfor denne diskursen om det ”riktige” foreldreskapet. I flere av uttalelsene til informantene omtaler de idealet for omsorgsordning som ”A4 familien”, eller ”boksen” som man skal passe inn i. Diskursen om det riktige foreldreskapet speiles igjennom slike metaforer og blir synlige gjennom informantens uttalelser. De regionale retningslinjene for godkjenningen av foreldrene kan derfor fremstå som en toneangivende diskurs for riktig og galt foreldreskap. Retningslinjene er artikulerte, normgivende føringer for hva som er riktig foreldreskap, som inneholder kriterier for å kunne bli godkjent. Noen meninger får derfor fortrinn i det diskursive feltet. Retningslinjene for godkjenning er språklig artikulerte krav som påvirker saksbehandlerne eksplisitt i et vurderingsregister. Kriterier fra ulike giverlandet og fra Norges myndigheter må følges. Dette innebærer krav som stilles til kjernefamilien, foreldreskapet og barnets beste. Til sammen påvirker slike forhold beslutningsgrunnlaget implisitt gjennom eksisterende diskurser. Disse diskursene er blitt synlige og tilgjengelige igjennom informantenes uttalelser i dette datamaterialet.

4.5.2 Diskursen om A4familien

Diskursen om A4familien speiler et ”riktig foreldreskapet”. En skal passe inn i ”boksen” og A4 familien blir dermed idealmodellen på lik linje med kjernefamilien. Som foreldre i A4familien er det visse grunnregler som gjøres gjeldende. I materialet ble det tydelig hva som ikke passer inn i A4familien, men heller diffust hvordan en A4familien egentlig ser ut. Hvilke verdier A4familien representerer og hvilke normer som tilsier hva som er akseptabelt i forhold til å ”passe inn” i denne idealfamilien, står noe uklart.

I følge foreldrene ble alt som avvek fra normalen, blåst opp og tatt tak i. Informantene opplevde nærmest en misstenkliggjøring av den minste lille ting. De fortalte om saksbehandleren som hang seg opp i en av fedrenes oppvekst som skilsmissebarn, for over 20 år siden. Denne saksbehandleren var overfokuset på dette teamet, mente faren. Vedkommende hang seg for eksempel opp i hvordan dette hadde satt spor, og kom til å prege informanten i utformingen av foreldreskapet. Adoptivsøkerne opplevde å bli gransket i forhold til den minste lille ting. Et eller annet som ikke passet ”innenfor boksen” ble blåst opp. En annen fortalte at kona hans hadde blitt ”kjørt hardt” på at faren hennes døde da hun var fem år gammel. Denne hendelsen hadde i følge faren også blitt blåst uforholdsmessig opp. En annen mor fortalte om deres politiske engasjement som hadde virket negativt inn. De ville ikke ha tid til barnet ved å være aktiv samfunnsdeltakende. Foreldrene omtalte alle disse hendelsene som utrykk for misstolking og missforståelse fra saksbehandlerens side. De opplevde at det ble lett etter sider ved dem som var avvikende og som derfor skulle forsterkes eller ”blåses opp”. I denne sammenheng kan det se ut som en ikke skal skille seg ut verken den ene eller andre retning for å passe inn i A4familiediskursen. A4familien representerer en nøytralitet på flere områder.

4.5.3 Diskursen om barnets beste

Barnets beste ligger som premiss i det moderne foreldreskapet (Hennum 2006), og adoptivforeldre velges på bakgrunn av at foreldrene er *gode nok* og at det kan ivareta *barnets beste*. Det jeg omtaler som ”det motsetningsfylte”, handler om at selve godkjenningen er krevende, men den må gjennomføres for at barna skal få de ”beste” foreldrene. Det er til barnets beste at ukvalifiserte søkere lukes bort, og at adoptivforeldre er blitt vurdert som

”gode nok”. Barnets beste hviler som et implisitt premiss i foreldrenes og i barnevernets forståelsesgrunnlag.

Barnets beste rommer universelle ideer og verdier om barndom, familieliv og hvordan barn skal behandles (Howell 2004). Det hviler en oppfatning av hva som utgjør barnets beste, preget av tid og sted, og som et produkt av sosiale prosesser (Howell 2004).

Adoptivforeldrene synliggjør en diskurs om barnets beste. De skaper mening og forhandler seg inn i en diskurs i forhold til barns behov og rettigheter. De er preget av en normativ oppfatning av hva som er barns beste, og gyldiggjør på mange måter den godkjenning de må gjennom bygget på premisser ”barnets beste”. Hva som inngår i fenomenet, blir riktig nok ikke helt klart, men hviler på et vestlig syn på barn og barndom. De reflekterer ”universelle” ideer og verdier om barndom, familieliv og hvordan barn skal behandles (Howell 2004).

På veien mot en godkjenning som foreldre, ligger premisset om barnets beste i bunn. Dette utgjør et felles syn om betydningen av barns behov og rettigheter. Idealet er å leve opp til denne diskursen. Dilemmaet mellom å ønske seg barn av mer egoistiske årsaker, og tanken på at et hvert adoptivbarn fortjener to gode foreldre, utgjør et krysspress.

Kapittel 5. Oppsummerende avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan godkjenningsprosessen fremstår som fenomen for adoptivforeldre. Selve godkjenningsprosessen bærer preg av en normativ oppfatning av hva det vil si å være foreldre og hvordan et familieliv skal være. Jeg har drøftet temaene og funnene underveis i analysedelen og studert dette som en del av en maktstruktur igjennom tre forskjellige diskurser. I det følgende oppsummeres hovedtrekkene.

Opgaven har belyst hva som inngår i adoptivforeldrenes forståelse av fenomenet foreldreskap og hva som eksplisitt og implisitt inngår i barnevernets profesjonelle oppfatning av fenomenet. Det er også undersøkt hvordan foreldrene imøtegår disse implisitte forestillingene om foreldreskap og familieliv. Som et siste tema er det sett nærmere på når kjønn blir et tema og i hvilke situasjoner. De tre ulike diskursene informantene trakk fram, er tolket som et resultat, som har jeg valgt å kalle diskursen om riktig og galt foreldreskap, diskursen om A4familien og diskursen om barnets beste.

Gjennom informantenes egne fremstillinger av prosessen har jeg fått belyst problemstillingen og forskningsspørsmålene jeg har reist. Hensikten har vært å tydeliggjøre hvordan prosessen kan oppleves for et utvalg adoptivforeldre. Oppgaven illustrer et bilde av virkeligheten, slik adoptivforeldre opplever godkjenningsprosessen. Informantene beskriver sine måter å forstå denne prosessen på og tar dermed del i en maktstruktur i form av forskjellige diskurser. De tre diskursene som er løftet frem, representerer forståelsesmåter som setter grenser for man kan si og ikke si i forhold til hva som er ”riktig” og ”galt” foreldreskap, hva som inngår i ”A4familien” og hva som er til ”barnets beste”.

Det er rimelig å spørre seg hvilken verdi denne kunnskapen har for faget sosialt arbeid. Motivet for oppgaven har vært å bringe frem nye kunnskapsforslag til fagfeltet. Mitt bidrag til dette kunnskapsfeltet har også vært å rette et søkelys mot samfunnets syn på foreldreskap. Dette ble tydelig gjennom informantenes posisjonering innenfor enkelte rådende diskurser. Informantene har selv beskrevet deres måte å forstå ulike aspekter ved godkjenningsprosessen på bakgrunn av rådende diskurser. De ulike diskursene har forskjellige betydning, men gjenspeiler noen samfunnsskapte og rådende forståelsesmåter. Som en avslutning vil jeg kort oppsummere hvordan prosessen fremsto for de seks informantene som har vært med å danne datamaterialet og grunnlaget for denne oppgaven.

Hvordan fremsto godkjenningsprosessen som fenomen for seks informanter?

Det som preger funnene i intervjuene er en tosidighet i forhold til hvordan prosessen fremsto for de seks informanter. Det motsetningsfylte som ble omtalt i analysen, ble et utpreget funn. En misstenkliggjøring og en opplevelse av å bli gransket som familie og som foreldre, ble tydelig spesifiserte og trukket frem. Alle opplevde dette mer eller mindre ubehagelig og provoserende, men så imidlertid behovet for en slik form for kontroll av fremtidig adoptivfamilier. Dette begrunnet de med argumenter som bunner i et velkjent prinsipp om barnets beste. Foreldrene forhandlet seg inn i tre forskjellige diskurser. Diskursen om det riktige foreldreskapet, diskursen om A4 familien, med kjernefamilien som hegemonisk modell, og diskursen om barnets beste. Alle tre ble overstyrende diskurser med forrang i informantenes meningsdannelser.

Hvordan foreldrene posisjonerte seg innenfor en mors- og farsrolle ble tydelig gjennom informantenes beretninger. Det fremkom klare forestillinger om hva som ligger innbakt i mors- og farsrollen. Det gjaldt hvordan mødre opplevende sin egen rolle og hvordan de så

på farsrollen. På samme måte ble det tydelig hvordan fedrene opplevde egen rolle og hvordan morsrollen fremsto for dem. Å være mor representerte en tradisjonell oppfatning av å være kvinne. Det handlet om å være omsorgsfull, beskyttende samt passe på at barnet får riktig og god omsorg. Fedrene snakket om mye av det samme, men refererte mer til morsinstinktet og vektla mors omsorgsrolle sterke. Mødrenes fremstilling av fedrene, beskrev far som beskyttende og som lekekamerat. Fedrene hevdet imidlertid at de tok del i omsorgsarbeidet.

Mødrene påtok seg også ansvaret for å bringe ideen om å adoptere på banen. Det var kvinnene som i førsteomgang oppmuntret til å få barn og ikke mennene. Fedrene var av den oppfatning, at å få barn, er en del av kvinners identitet. *”Jeg tror at det gjerne er dama som vil ha barn og så sier man ”ja la gå.” Men det er forskjell på menn og veldig vanskelig å si noe bastant.”*

Dette siste utsagnet illustrerer den kjønnete forskjellen og oppsummerer for øvrig godkjenningprosessen. Det er vanskelig å si noe entydig om en slik prosess, annet enn at den er nyansert. Den oppleves trolig nokså forskjellig fra foreldre til foreldre, men representerer en viss motsetningsfylt opplevelse. Det har vist seg å være karakteriserende. Som foreldre skal en vurderes og veies som *god nok* i denne prosessen. Det kan oppleves ubehagelig og urettferdig, men det er noe alle adoptivforeldre må igjennom når en skal ta til seg et fremmed barn fra et annet land. Mye tyder på at familieliv står sentralt i norsk verdisystem og at barn bidrar til å danne norske kvinner og menns identitet når de ønsker å skape en familie. Foreldreidentiteten er sammensatt og preget av flere diskurser som en forhandler seg inn og ut av. Diskursen om det *riktige foreldreskapet*, diskursen om en *A4 familie* og et syn på barn som bunner i *barnets beste*.

Kildehenvisning

Andenæs, Agnes. 2001.

Bowlby, John. [1969] 1998. *Attachment and loss vol.3. loss. Sadness and depression*. Pimlico: London.

Bø, Bente Puntervold og Bennedichte C. Rappana Olsen. 2008. *Utfordrende foreldreskap – Under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Gyldendal akademiske: Oslo.

Carli, A og Dalen. 2006. *Adopsjonsfamilien*. Program for foreldreveiledning, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Cheal, David. 2002. *Sociology of Family Life*. New York: Palgrave Macmillian Press Ltd

Dalen, Monica; Ekern 2006. Fagbladet. http://www.etikkom.no/fagbladet/2006_2/adopsjon -

Dalen, Monica og Anne-Lise Ryggvold. 2008. *Internasjonale adopsjoner i Norge*. I Edvard Befring og Reidun Tangen (Red). 2008. *Spesialpedagogikk*. Cappelen forlag: Oslo.

Follevåg, Geir. 2007. *Biologosentrisme*. Avhandling for graden philosophicae doctor, Universitetet i Bergen.

Foucault, Michel. [1970] 1999. *Diskursens orden. m/etterord av Espen Schaanning*. Spartacus: Oslo.

Greene, S. & Hogan, D. 2005. *Researching children's experiences: Approaches and methods*. London/ Thousand Oaks/New Dehli: SAGE Publications LTD.

Guldbrandsen, Liv Mette. 2006. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Universitetsforlaget: Oslo.

Huse, Ingvild. 2008. *Foreldreformer i en biologisk sentrert kultur Adoptivforeldres fortellinger om sin foreldreform*. Masteroppgave i sosialt arbeid: Høskolen i Oslo.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Philips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Haavind, Hanne. 2000. *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Gyldendal akademiske: Oslo.

Hennum, Nicole. 2006. *Likestillingens utfordring: Å avkjøpe omsorg for barn. Sosiologi i dag, årgang 36. nr3/2006*. NOVA: Oslo.

Hennum, Nicole. 2002. *kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. NOVA: Oslo.

Howell, Signe. 2006. *Kinning of Foreignship. Transnational Adoption in a Global Perspective*. New York. Oxford: Berghan Books.

Howell, Signe. 2004. *Eksportere ideen om "barns beste"*. Artikkel i Apollon 01/2004: Oslo.

Ingvild S. Huse. 2008. *Foreldreformer i en biologisk sentrert kultur. Adoptivforeldres fortellinger om sin foreldreform*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Høgskolen i Oslo.

Kvale, Steinar. 2002. *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels forlag: København.

Kvale, Steinar. 1997. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad. Notam Gyldendal.

Levin, Irene. 1994. *Stefamilien – variasjon og mangfold*. Aventura Forlag AS: Oslo.

Levin, Irene. 2004. *Hva er sosialt arbeid*. Universitetsforlaget: Oslo.

Levin, Irene og Trost, Jan. 2005. *Hverdagsliv og samhandling. Med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lorentzen, Jørgen og Wencke Mühlheisen (Red). 2006. *Kjønnforskning en grunnbok*. Universitetsforlaget: Oslo.

- Neumann, Iver B. 2001. *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Fagbokforlaget: Bergen.
- Rye, Henning. 2002. *Tidlig hjelp til bedre samspill, 2. Utg.* Gyldendal akademiske: Oslo.
- Sagatun, Solveig. 2008. *Kjønn i sosialt arbeid med ungdommer og foreldre*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Slettebø, Tor. 2008. *Barn og foreldres medvirking i barnevernet – samspill og interessekonflikter*. Norges barnevern. Nr. 4: Oslo.
- Sætersdal, Barbro og Monica Dalen. 1999. *"Hvem er jeg?" Adopsjon Identitet Etnisitet*. Akribe forlag: Oslo.
- Søndergaard, Dorte Marie. 2000. *Destabiliserende diskursanalyse; veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning*. I Haavind, Hanne (red). 2000. *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Thagaard, Tove. 2009. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorsen, Kristen og Ruth Toverud. 2002. *Kulturpsykologi. Bevegelser i livsløp*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Ulvik, Oddbjørg Skjer. 2007. *Seinmoderne fosterfamilier. En kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Unipub: Oslo.

Internettider

http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Adopsjon/sosialrapport_og_veiledningshefte.doc

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2008/fokus-pa-adoptivborna-og-sokjarane.html?id=525271>

<http://www.barnssosialeutvikling.no/adopsjonsprosjekt/internasjonalt-adopterte-barns-sosiale-utvikling-article399-630.html>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=252>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/adopsjon.html?id=1050>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=792>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=800/>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=792>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=1830>

<http://www.ssb.no/emner/02/02/10/adopsjon/art-2008-06-12-01.html>

<http://www.lovdata.no/all/hl-19860228-008.html#1>

<http://www.bufetat.no/?module=Articles;action=ArticleFolder.publicOpenFolder;ID=2256>

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om å delta i forskningsprosjekt for masterstudiet i sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo, om *adoptivforeldres forståelse av godkjenningsprosessen ved utenlandsadopsjon*

Kunnskap om adoptivforeldres forståelse av godkjenningsprosessen ved utenlandsadopsjon er nødvendig for å få bedre kjennskap om adopsjonsprosessen.

Denne henvendelsen går ut til et utvalg familier som er med i det pågående forskningsprosjektet, om internasjonalt adopterte barns sosiale utvikling og som dere allerede deltar i. Forespørselen om deltakelse sendes ut av Monica Dalen og det vil ikke komme frem hvem som blir forespurt før de eventuelt velger å delta.

Henvendelsen retter seg til 3 mødre og 3 fedre som er førstegangsadoptanter innen samme godkjenningsdistrikt. For at ikke ektefeller innen samme familie skal fortelle om hverandres familieforhold, intervjues mødre og fedre i ulike familieenheter.

Å delta i dette prosjektet innebærer å være med på et halv annen times intervju. Intervjuet vil handle om godkjenningsprosessen fra det tidspunktet barnevernet kontaktes, frem til en formell godkjenning.

Prosjektet vil følge vedtatte etiske retningslinjer for forskningsvirksomhet i Norge og er tilrådd av Regional komité for medisinsk forskningsetikk (REK) og er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Alle som er tilknyttet prosjektet har taushetsplikt, og personidentifiserbare opplysninger behandles strengt konfidensielt. Veileder tilknyttet dette masterprosjektet for Høgskolen i Oslo er professor Nicole Hennem.

Prosjektet er planlagt avsluttet i mai 2009. Lydopptak vil da slettes og datamaterialet vil da anonymiseres ved at personidentifiserbare opplysninger slettes.

Vedlagt følger et skriv hvor jeg ber om samtykke til å delta. Dette undertegnes før intervjuene utføres.

Å delta i dette prosjektet er frivillig. Dere kan når som helst trekke dere uten å måtte begrunne hvorfor. Vil dere vite mer, eller er det noe dere har lyst til å spørre om, er dere velkommen til når som helst å ta kontakt. Jeg håper på positiv respons.

Vennlig hilsen

Mari Dalen Herland
Tlf: 90938858
MariD.Herland@stud.sam.hio.no

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

SAMTYKKE

Samtykke til å delta i masterprosjektet om adoptivforeldres forståelse av godkjenningprosessen ved utenlandsadopsjon.

Ja, jeg ønsker å delta i prosjektet adoptivforeldres forståelse av godkjenningprosessen ved utenlandsadopsjon. Jeg har fått og lest informasjon om prosjektet. Jeg er gjort kjent med at jeg når som helst kan trekke meg fra undersøkelsen, uten å måtte begrunne hvorfor.

Sted og dato:

-----, den-----.-----2008

Underskrift:

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Introduksjon

Først vil jeg forskire meg om at informanten har fått og lest informasjonsbrevet. Videre vil jeg spørre om det er noe hun/han lurer på. Det vil bli informert om at ingen vil bli gjenkjent i intervjuene, ingen andre får lytte til båndet, og at dette blir slettet etter bruk. Informanten velgere selv om det er noen spørsmål som hun/han ikke vil svare på. Vedkommende skriver under samtykkeerklæring før vi går i gang.

Forklare tema og hensikt med intervjuet

Dette intervjuet vil handle om hvordan du opplevde godkjenningprosessen ved adopsjonen. Med godkjenningprosessen mener jeg fra dere kontakt barnevernet til dere formelt ble godkjent. Det vil først være noen spørsmål om hvordan det var å få barnevernet hjem til seg og etter hvert hva det vil si å være mor/ far for deg. Jeg stiller noen spørsmål men, du må gjerne snakke fritt rundt tema, eller stoppe meg underveis hvis det er noe du vil tilføye.

Spørsmålene

Møte med barnevernet

- Hvordan tok dere kontakt med barnevernet?
- Hvordan var det å få barnevernet hjem til seg for et intervju om godkjenning?
- Hvordan var person som utførte intervjuet?
- Var hun/han egnet?
- Fikk du tillit til denne personen?
- Hva spurte barnevernet om? Hva vektla de i intervjuet syns du?
- Var du spent på forhånd? Hadde du gjort deg opp noen tanker om hvordan de ville behandle dere i et intervju?
- Hva trodde du at du skulle bli spurt om?
- Hva tror du at barnevernet så etter i intervjuet i godkjenningprosessen?
- Hva synes du om de krav som stilles for å kunne godkjennes?
- Var du enige eller er det noe du reagerte på?
- Hva tenkte du om det å skulle bli godkjent?

Foreldreskap – mors og farsrollen

- Hvordan vil du definere foreldreskap, eller det å være foreldre? Hva innebærer det for deg?
- Hva tenker du om det å være mor/far? Hva ligger det i morsrollen for deg?
- Ble det spurt om noe i forhold til hvordan du ser foreldrerollen i intervjuet?
- Hvordan er det å være mor/far nå, nå som du har barn?
- Har du gjort deg opp noen tanker i ettertid om hvorfor det ble spurt om det å være mor/far?

Å bli vurdert som foreldre

- Hvordan opplevde du å bli vurdert som foreldre/omsorgsperson?
- Var det noen spørsmål du reagerte på? Hvis så, hvilke?

Adopsjonsforberedende kurs

- Hvorfor valgt du å delta/ikke delta på kurset?

Hvis nei:

- Hvorfor deltok dere ikke på dette kurset?
- Ville dere ha deltatt hvis det var mulig?

Hvis ja:

- Hva var bra/mindre bra med kurset?
- Tror du kurset forberedte deg på en annen måte enn om du ikke hadde deltatt?
- Har du tenkt på kurset i ettertid, at du har hatt bruk for noen av de forberedelsene som ble tatt opp?
- Tror du kurset har vært med på å øke bevisstheten rundt hva barnet kan ha vært igjennom før det ble adoptert bort?

Spørsmålene i intervjuet

- Ble det under intervjuet spurt om barnets utseende? Annen hudfarget etc..
- Hvordan forbereder man seg på å få et barn med et annerledes utseende?
- Diskuterte dere dette på forhånd?
- Hvordan snakket dere i så fall om dette på forhånd, eventuelt med andre?
- Hva tenkte du selv om å få et barn med et annerledes utseende, som ikke lignet på deg?
- Ble det i intervjuet vektlagt at å være adoptivbarn på noen måter er forskjellige fra det å være et biologisk barn? Hvordan? Hva tenker du om det?
- Rasisme?

Uenighet (mellom mor og far i familien)

- Var dere like enig i å skulle adoptere begge to?
- Sto dere sammen om dette hele veien?
- Er søsken med i godkjenningssprosessen?
- Har du tatt opp dette med andre barn i familien?
- Ytre familie? Er det lik støtte i begge familiene? På begge sider?

Avrundende spørsmål

(Tanker om godkjenningssprosessen - nå når du ser tilbake)

- Tror du at godkjenningssprosessen har hatt en positiv innvirkning på deres foreldrekompetanse?
- De forventningene du hadde til å gå igjennom godkjenningssprosessen, stemt de overens med
- Finnes det spesielle holdninger, ferdigheter eller kunnskap som du mener det er viktig at adoptivforeldre har?
- Vil du være enig i påstanden om at adoptivforeldre bør ha foreldrekompetanse utover det andre foreldre trenger?
- Er det noe du er opptatt av som ikke har kommet fram i det i har snakket om nå, når det gjelder godkjenningssprosessen?
- Er det noe jeg bør spørre andre foreldre om?

- Er det tema eller spørsmål du syns har vært ubehagelige i dag?

Hvis dere ønsker kan dere få høre igjennom hele båndet eller delere av det. Det er også mulig å slette båndet.

Hvis det er noe dere ønsker å tilføye eller snakke med meg om etter dette intervjuet, kan dere kontakte med på telefon.

Vedlegg 4: Tilråding av behandling av personopplysninger

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårlegres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 95 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Nicole Hennem
Høgskolen i Oslo
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 09.10.2008

Vår ref :19862 / 2 / JE Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 03.09.2008. Meldingen gjelder prosjektet:

19862

A bli godkjent som foreldre - Adoptivmødre og fedres forståelse av godkjeningsprosessen ved utenlandsadopsjon.

Behandlingsansvarlig

Høgskolen i Oslo, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig

Nicole Hennem

Student

Mari Dalen Herland

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

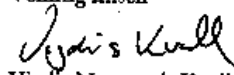
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Janne Sigbjørnsen Eie

Kontaktperson: Janne Sigbjørnsen Eie tlf: 55 58 31 52

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Mari Dalen Herland, Bergslisengate 9b, 0354 OSLO

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjerne.svanen@vnt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svf.uio.no

Prosjektvurdering - Kommentar

19862

Utvalget består av foreldre som har adoptert barn fra utlandet, fire kvinner og fire menn. Data samles inn gjennom intervju.

Deltakerne skal rekrutteres via et allerede pågående prosjekt, 16201 "Internasjonalt adopterte barns sosiale utvikling". Prosjektleder i dette prosjektet, Monica Dalen sender ut forespørsel for student Mari Dalen Herland.

Det gis skriftlig informasjon og innhentes skriftlig samtykke fra deltakerne. Informasjonsskrivet som forelå 08.10.2008 finnes tilfredsstillende.

Prosjektet skal avsluttes 15. mai 2009 og datamaterialet (inkludert råmaterialet) skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger slettes eller omkodes (grovkategoriseres), navneliste/koblingsnøkkel slettes.

Student Mari Dalen Herland opplyser at prosjektet er meldt til REK. Dersom REK finner prosjektet fremleggelsespliktig ber ombudet om at kopi av godkjenningen ettersendes.

